

August Kitzberg

Libahunt

Draama viies vaatuses

See e-raamat on skaneeritud ja toimetatud Tartu
Linnaraamatukogus

Raamatu aluseks on Eesti Raamatu 1969. aasta väljaanne

2012

Tartu Oskar Lutsu nimeline
Linnaraamatukogu

SISUKORD

OSALISED.....	3
ESIMENE VAATUS.....	4
TEINE VAATUS.....	12
KOLMAS VAATUS.....	20
NELJAS VAATUS.....	30
VIIES VAATUS.....	38
LISA.....	44

OSALISED

TAMMARU PEREMEES	
TAMMARU PERENAINE	
MARGUS	nende poeg
TIINA	} nende kasutütred
MARI	
VANAEMA	
JAANUS	sulane
MÄRT	sulane

Külarahvas, tüdrukud, poisid, karjalapsed, lapsed.

Aeg: XIX aastasaja alguses, orjapõlve ajal.

Esimese ja teise vaatuse vahel on kümme, neljanda ja viienda vahel viis aastat.

ESIMENE VAATUS

Must ja nõgine rehetare. Ahjus hõõgub tuli ja punetab sealt seinte peale. Ahju ees savik (müüritud iste), kolde kohal ahela otsas pada. Ahju kõrval pink, kartsas ja vanaema voodi. Teisel pool vastasnurgas uhmripakk, leivalabidas ja muud koli, seinas soone peal kinni- ja lahtilükatav uks, pulk sees, ja all nurga sees kassiauk. Ukse peal lahtine laud, mille kaudu valgust sisse ja suitsu välja võib lasta; ukse kõrval sulase voodi. Tagaseinas väike sagarate peal käiv uks, lingi asemel köieots. Ahjusuu ees iste, selle ees vokk, saviku lähedal pihijalg põleva peeruga. Hiline talveõhtu, õues torm ja aeg-ajalt huntide ulumine.

PERENAINE, 40-aastane, vaevatud näoga, lühikeseks lõigatud juuste peal valge (Halliste) pearätt, mille kolm nurka selja peale alla ripuvad, kasukpihik, must kõrtsik, linane põll, jalanartsud ja parkimata nahast pastlad, – istub saviku lähedal ja ketrab. MANN (MARI), 8-aastane valgetverd tüdrukuke, linalakk, lühikesed juuksed, värviline villane lõng juuste peal, takune hame, rindade alt kirju vööga mässitud, kaela all väike vaskprees, – kükitab, paljad jalad hame all, savikul ja veerib suurest vanast lauluraamatust. MARGUS, 14-aastane valgetverd poiss, paklane hame, kaela alt vaskpreesiga koos, kitsad (Halliste) keerdkaltsad, paljad jalad, – kepsleb niisama. Temal on ametiks alati peergu kohendada ja vaadata, et see hästi põleks.

MANN (veerib): Mi-e me, i-e je, meie ri-i-si ris, ti-i ti, risti, u-si us, si-o so, usso...

PERENAINE (parandab): Usu!

MANN: Usu! Vi-i-si, vis...

MARGUS (parandab): Viis!

MANN: Jaa, sina oskad peast!

MARGUS: Oskan jah, sina pead ka. Katsu, kui Kukekese Märt tuleb käsuga: Tammaru Mann kirikhärra ette lugema, ja sina ei oska!

MANN (mõeldes, siis ruttu): Mina ei lähe!

MARGUS: Kuhu sa pääsed!

MANN (südikalt): Ei lähe jah!

PERENAINE: Õpi, õpi, latseke, mis sa sõneled! - Margus, kohenda tuld!

MANN (veerib): Vi-i-si viis, pi-e-a pea, ti-ü-ka tük, ka-i ki, peatükki. (Loeb silpide järgi kokku.) Me-ie risti-us-su viis peatük-ki. (Jääb mõtlema ja vaatab üles.) Näin, õe, näin, mis need viis peatükki on?

MARGUS: Küll sa oled rumal!

MANN (teravalt): Ega ma sinu käest küsinud, näin ütleb minule isegi. Näin, mis need viis peatükki on?

PERENAINE (*jätab voki seisma ja vaatab mõeldes lapsele otsa*): Viis peatükki on – –viis peatükki. Need peavad peas olema, neid nõutakse. Muidu ei võeta peakooli ega armulauale.

MANN (*mõtetes*): Jaa, aga – –

PERENAINE: Ah latseke, mis sa nõnda palju küsid! (*Sõtkub voki jälle vurama. Margus oli selle aja sees vokitamata külge tulise söe kinnitanud, tuline rõngas lööb helendama.*)

MANN (*kilgates ja savikult maha karates*): Oh, kui ilus! Näin, vaata, kui ilus!

PERENAINE (*pahaselt*): Oi sina vallatu, kas ei ole käest ära! No oota, kui isa koju tuleb!

VANAEMA (*60-70 aastane poolpime eideke, vana paljas kasukas seljas, kobab kõndides enese ette, - astub tagakambri sisse ja jääb kuulutama*): Kellega sa tõreled?

PERENAINE: Margusega! Tulise söe pani vokitamata vahele!

VANAEMA: Ära tee, pojake: süsi kargab kaugele, Laurits lendab lakke. (*Kobab oma voodi ääre peale.*) Mis sa's ka pühapäeva õhtul selle vokitamata jahid!

PERENAINE: Ei ole enam pühapäev; tähed juba taevas. Mure ka, inimesed alles väljas! Leiavad nad selle tuisuga teed või ei leia ja eksivad metsa ära.

VANAEMA: Tea jah, kuhu nad nõnda hilja peale jäävad!

(*Vaikus. Ei kuule muud kui tuule tuhinat ja vokitamata vuringat.*)

MANN (*on jälle savikule roninud ja raamatu võtnud; veerib*): E-si, es, si-isi, esi-, mi-e me, esi-me, ni-e ne esi-me-ne. Pi-e-a pea, ti-ü-ka tükk, pea-tükk...

(*Korruga õues huntide ulumine. Kõik kohkuvad.*)

MANN (*hirmul*): Hunt, näin, hunt!

VANAEMA: Ära nimeta, latseke, ära nimeta nimepidi! Metsakutsa saab kurjaks!

MARGUS (*on ukse pealislaua lahti lükanud; külma auru ja tuisku tungib tuppa; selgesti on kuulda, kuidas huntide kisa kaugemale läheb ja ära kajab*).

PERENAINE (*kohmetult*): Keela ja kaitse! Küll lähevad häbematuks, sest ajast kui Suli ära viisid. Õue tungivad sisse! Vaid mis nad ikka veel ära teevad!

VANAEMA: Kui ikka lauda-ustel toed taga on!

PERENAINE: Et Jaani-Jaanust juba ei tule!

MARGUS (*julgestavalt*): Esäl on püss ree pääl õlgede all.

PERENAINE (*murelikult*): Püss kodus! Ja kui olekski kaasas, kas selle tuisuga kivi tuld annab! Lumi teeb niiskeks kõik!

MANN (*vähe aja pärast*): Huu! Külml! - Et isa ka niisuguse ilmaga kirikusse läks!

MARGUS: No kui käsk anti!

PERENAINE: Nojah, kui käsk anti: igast talust mees ja naine vaatama, kuidas nõida ja libahunti nuheldakse! Mina ei julgenud, siis läksid sulasega. Käsku ei tohi täitmata jätta.

MANN: Näin, õe, näin, mis see nõid on?

PERENAINE: Kui suureks kasvad, küll siis kuuled.

MANN: Jaa – aga – mis see libahunt on? Mina ei tea ju.

PERENAINE: Mis sa nõnda palju pärid, mis sul teada vaja ei ole! Libahunt on kuri inimene, kes ennast vahel hundiks moonstab. Kui ta tahab, on ta hunt, kui tahab, inimene.

MANN (*ennast ema lähedale surudes*): Näin, mina pelgan!

PERENAINE: Mis sa siis pärid niisuguseid asju! Võta raamat, mine savikule ja õpi! (*Kui Mannil head tahtmist ei näi olevat.*) Noh, mine, mine!

MANN (*võtab raamatu, läheb savikule, aga ei õpi, vahib pärani silmadega tühjusesse*).

VANAEMA (*voodi äärel, omaette õhates, nagu ei oleks ta millegi üle selgusele saanud*): Jaah!

MARGUS: Sa ütlesid midagi, vanaema?

VANAEMA (*õhates*): Ei midagi! Mõtlesin niisama, et... ilm on asju täis, millest meel-mõistus jagu ei saa. Vaatad ja vaatad küll, aga ei näe midagi! Vana usk, see tegi vahet hea ja halva vahel: sortse oli ja tarku inimesi, kes enam teadsid kui teised. Uus usk ei tee vahet midagi, kõik on – ühesugused nõiad! Aga ometi on seal nagu veesoonekesed mulla all varjul – head ja halba. Head ja halba, mida meel ei mõista!

(*Tume meeleolu, ainult tuule tuhisemine õues ja voki vurin toas.*)

(*PEREMEES, 50-aastane tugev mees, temal on juba tublisti halle karvu juustes ja habemes; sulane JAANUS, 35-aastane. Mõlemad tugevates talveriietes, riideta kasukad vammuste all, lakaga mütsid; alusriieteks peremehel hall, sulasel must lühike pihik ja mõlemal valged keerdkaltsad, pikad mustad sukad ja parkimata nahast pastlad. Uks lendab lahti, pimedast tungib külma auru sisse.*)

PEREMEES (*sulasega üle läve astudes*): Tere õhtust! Meie ka siin.

PERENAINE (*suure heameelega*): Teie ka jah, jumalale tänu! Ruttu, ruttu, külm tungib sisse, siis ei ole teil enam kuskil sooja kohta.

MARGUS (*kähku, riideid võttes*): Mina lähen võtan hobuse lahti.

PEREMEES: Kui sa hea mees oled! Laota temale siis ka riie peale ja seo londiga kinni!

MARGUS: Küll saab! (*Õue ära.*)

PERENAINE: Saite ikka eluga koju, ei murdnud hundid teid ära?

PEREMEES: Ei olnud meil viga midagi. Ei näinudki teisi.

JAANUS: Eks nende kõlin ikka läinud läbi Pähnipalu Sooniite poole. Siis olid ka vanal ruunal jalad!

PERENAINE: Meil tahtsid või tупpa tungida!

PEREMEES: Jah, niisuguse ilmaga on nad näljas!

VANAEMA (*tähtsalt*): Nad on kurjad, et ühte sõsarat kirikutulbas peksti!

PEREMEES (*pealisriideid ära pannes, raskelt*): Jah, hirmus see oli, ja veel niisuguse külmaga! Mina küll vaatama ei läinud, aga – eks teised ikka käisid!

JAANUS: Raudaas oli ümber kaela ja teine ümber keha. Siis timukas lõi...

MANN (*ema ümbert kinni hoides*): Näin, mina pelgan!

PERENAINE: Jah, pelga, latseke, pelga pattu!

JAANUS: Seni kui ta neile kätte ära närvetas, pea rippuma jäi ja suu vait. Võtsid küll veel sambast maha – mis valmis, see valmis!

(Piinlik vaikus, Margus on tупpa tagasi tulnud.)

PERENAINE: Kust see niisugune siis õige pärit oli?

PEREMEES: Kes teda teab! Meie kiriku kirjas ta ei olla seisnud. Olla kihelkonna teisel piiril kuskil laanes poolest saadik koopas elanud. Inimesi käinud ikka kaugelt tema juures abi otsimas. Olla saanud ka. Üks vanamees jutustas ise, et kui uss tema ära nõelanud ja paistetud südameni jõudnud... Räägiti teisest ikka head ja kurja, mõlemat. Kes teab, kust ta siia oli tulnud ja saanud; õieti ei teadnud seda keegi.

JAANUS (*vähe aja pärast*): Tal oli laps ka. See oli ka sinna toodud pealt vaatama, kui ema pekstakse. Kes teab, kust nad ta kinni olid saanud. Katkenud ja narmetanud, nälginud ja kõvaks külmunud! Ju ta seitsaadik, kui ema kinni viidi, hulkumas oli. Kes nõia last ka tulihoone katuse alla laseb!... Kui timukas esimese hoobi lõi, pani laps karjudes metsa poole. Joosti küll ka järele – kust veel kätte saad!...

(Piinlik vaikus. Peremees tahaks piipu seadma hakata, aga jääb äkki kuulatama: läbi tormi kiunumise on selgemini ja selgemini kuulda, kuidas huntide ulumine lähemale tuleb.)

PERENAINE (*pead tõstes*): Kuule, juba tulevad jälle!

(Keegi ei vasta ega liiguta ennast. Äkki kraapimine ukse taga. Kohkumine, kõik kargavad üles. Mann jookseb savikule püsti.)

PERENAINE: Issand jumal, sisse tikuvad nüüd!

VANAEMA (*hakkab pomisedes lugema, siis tulevad sõnad selgemini kuuldavale*):

.....

Meid kaitse oma vere sees,
 oh, issand jumal, abimees!
 Oh, Peeter, püha sulane,
 pane koerad kale'eie,
 hurdad ümber rõnga'eie,
 küüned küttesse vajuta!

(Sellega ühel ajal.)

PEREMEES *(kargab üles, toob püssi ja tõmbab ukse lahti. Torm ja tuisk tungivad tупpa ja üle läve kargab LAPS, niisugune, kuidas Jaanus kirjeldanud; huntide kirglik ulumine kõlab tema kannul):* Mis see siis on?
(Nagu tahtmata tõmbab ta ukse lapse järel paugutades kinni; huntide kisa kajab kaugemale ära.)

MANN *(jookseb karjades tagakambrisse):* Hunt! Hunt!

(Kõikide ehmunud silmad on lapse peal kinni, see ise on ka kohkunult, tulevalgusest pimestatud silmadega keset tuba seisma jäänud.)

JAANUS *(kõigepealt toibudes):* See on tema laps!

PERENAINE: Püha jumal! See ka inimeseloom! Sel ka hingekeene sees!

(Kõik kogunevad lapse ümber, see vaatab suurte silmadega ühe otsast teise otsa. Mann piilub aralt ukse vahelt ja vanaema kobab lähemale.)

PEREMEES *(on püssi ära pannud ja lapse ette astunud):* Kas sa huntide käes olid ja parajasti veel pääsesid?

(Laps vaatab temale otsa, aga ei vasta midagi.)

PEREMEES *(õrnalt):* Kas sa ei mõistagi kõnelda?

(Laps nagu enne.)

PERENAINE: Mis su nimi ka on?

(Laps vaatab perenaise otsa, siis peremehe otsa tagasi, aga ei vasta.)

VANAEMA *(last nägema kummardades):* Ta on ju heitunud ja hirmunud. Keelekene on suhu kinni kohkunud! Tea, kas sellega veel keegi inimese viisi sõna kõnelnud on või ei ole!

PEREMEES *(lükab last tasakesi ahjusuu poole):* Mine sinna sooja! Sa oled ju kõvaks külmunud. Pärast kõnele, kuidas sa just meile juhtusid!

(Laps, nagu enne, vaatab ühe otsast teise otsa. Soe õhk ahjust mõjub. Nagu ei oleks temal enam millegi muuga asja, sirutab ta käed tule poole sooja saama ja unustab kõik muu.)

PERENAINE (*kaastundlikult lapse üle kummardades*): Kas sul kõhuke ka tühi on?

PEREMEES: Mis sa veel küsid! Kui sul midagi on – anna!

PERENAINE: Mul on teie jaoks leem pajas soe.

PEREMEES: Ei meile ole vaja midagi. Meie olime õemehe pool sees ja oleme küla head saanud.

PERENAINE (*võtab paja koogu otsast, toob leiba, tõstab kopakese sisse leent ja paneb ahju kõrvale pingi peale*): Tule, väikene külaline!

(Laps vaatab temale korra tänuhõltselt otsa, võtab siis ahnelt leivatüki ja lusika ja hakkab suure isuga sööma, ainult vahetevahel hiilgavate silmadega ringi vaadates.)

PEREMEES: Kuidas tal toit läheb!

PERENAINE: Kes teab, kunas ta viimati ivaraasu suhu sai!

(Väike vaikus. Kõik vaatavad rõõmsalt, kuidas laps aplusega sööb.)

MARGUS (*jalad harkis, isa otsa vaadates*): Kas see siis nüüd meile peab jääma või?

PERENAINE (*nagu tõrjudes*): Sellepärast siis nüüd kohe meile!

PEREMEES (*naerdes Margusele*): Võib jätta ka, kui sa – teda endale noorikuks tahad.

MARGUS (*naerdes*): Noorikuks? Mina? Seda!

(Kõik naeravad. Laps vaatab korra Margusele otsa ja sööb edasi.)

PEREMEES (*nagu enne*): Ära sa ütle midagi, kui – sauna viime ja puhtaks peseme.

MANN (*aralt*): Näin, kas see nüüd on libahunt?

PERENAINE: Rumal! See on inimeselaps nagu sinagi.

(Laps on kopakese tühjaks söönud, paneb lusika käest ja silmapilguks käed kokku. Vaatab siis tänuhõltselt silmadega ringi.)

PERENAINE (*peremeest müksates*): Nägid, mis ta ka teha oskas?

PEREMEES: Jah! (*Lapse poole astudes, sõbralikult.*) Noh, kas kõht on täis?

(Laps vaatab temale otsa, aga ei vasta midagi.)

PEREMEES. Küll sa homme kõnelema hakkad! Roni nüüd ära üles ahju peale, seal on sul soe magada.

(Laps ei vasta ikka midagi, kaob kartsast mööda ahju peale, kus kõik vagusi jääb.)

PEREMEES: Noh, Margust-Manni, minge ka ära põhku!

MANN: Mina pelgan!

PERENAINE: Rumal! Margus läheb ka ja meie tuleme.

(Lapsed kaovad tagakambrisse. Jaanus on enese riidest lahti võtnud, et koikusse kasuka alla pugeda; vanaema ehib ka magama minema.)

PEREMEES (*tõmbab korra ukse lahti ja vaatab õue*): Tuisk ja sadu on järele jäänud, tähed siravad taevas...

VANAEMA: Sest et vaenelaps endale paiga leidis!

(Peremees ja perenaine on mõtetes ja vaatavad salakesi teineteise otsa.)

PERENAINE (*murelikult*): Mis sest siis nüüd peab saama, Jaan?

PEREMEES (*kõrvale vaadates*): Jah, mis peab saama! Või minagi tean! Mis südamega teda homme jälle tuisu ja külma kätte välja saadad!

PERENAINE (*vähe aja pärast*): Kui leiba oleks! Meil on isegi sööjaid küllalt!

PEREMEES: Jah, eks neid ole omajagu! Kui kisuks kevadel kütist ja teeks tüki uut maad juurde?...

PERENAINE: Jah, kui teeks – ei tea, mis mõis ütleb!

PEREMEES: Mis see mõis! Orjahingekene tuleb juurde. Aga – eks selle üle või nõu pidada, kui uni maetud. Võib-olla paneme kevadel Manni seltsi karja? Margus kuluks mulle juba äkke taha ja kergema töö juurde põllule ära.

PERENAINE (*õhates*): Kuidas me võtame nõia lapse oma laste hulka!

PEREMEES: Nõia või mitte-nõia! Kes meile ütleb, kui suur nõid ta oli või ei olnud! Tema suu ei kõnele enam. Ja kas siis laps ema patu pärast hukka peab saama!

JAANUS (*voodi äärel*): Jah, ema luudekambris raejalgade peal. Nägin, kui sinna viidi. Ega neil ju kohe kirstu ega midagi käepärast ei olnud. Visati muudkui eest ära sinna!

PERENAINE: Vastu ööd veel niisugust asja kõneled! Ei tule või unigi enam silma.

JAANUS (*raskelt*): Jah! Ega taha tulla!

(Vaikus. Peremees ja perenaine pööravad kambrisse minema.)

LAPS (*ahju peal tõuseb istukile ja pahvatab nutma. Esimene sõna tuleb tema suust: südantlõhestav hüüd*): Ema!

(*Surmavaikus. Peremees ja perenaine on kui tarretanud.*)

(*Eesriie.*)

TEINE VAATUS

Kümme aastat hiljem. Margus, Tiina ja Mari on juba täiskasvanud inimesed. MARGUSEL pikad piiratud juuksed, kaapkübar, kaukaga hame, rinna eest väikese vasksõlega koos, keerdkaltsad, valged jalarätikud ja rihmadega pastlad. TIINAL (mustaverd) ja MARIL (valgetverd) kehvad kirjud rahvariided. Maril hõbeprees, kaelahted ja litritest pärg juuste peal; Tiinal metsalilledest pärg peas, hõbehteid temal ei ole. – Kevadine mets, täis päikesepaistet; vint tiltsub, kaugelt kuulduv kägu. Näitelava keskel jämeda tüvega tamm. – Pühapäev, enne lõunat.

TIINA (pahemalt poolt tulles, riided mõlema käega natuke üles tõstetud, nii et paljad jalad peaaegu poolte säärteni nähtavale tulevad, ettevaatlikult astudes, nähtavasti põgenevat rästikut enese ees ajades):

Tulla-holla, pilla-palla!
Sarapuukirja, kukerpuukirja,
kanarbikukarva, kulukarva,
mäekarva, männikarva,
suure soo saksakene,
paemurru prouakene, kulu kuldane emanda, –
sina minu käest ei pääse!

(Välkuvail silmil, kahe käega peletades.)

Liigetie, loogetie,
vinderdie, vänderdie –
sihi, sihi soo poole,
rühi, rühi raba poole!
Sulane sa, ma isanda!

(Rästikule järele vaadates, siis nagu ärevusest vabanedes.) Pea muudkui püsti ja vastu hakkama valmis! Mine peale, mina sulle paha ei tee! Eks sa taha ka elada ja kevadest rõõmustada! *(Paneb käed kukla taha kokku ja astub mõtetes edasi.)*

MARI *(huikamine eemalt)*: Uu-uu!

TIINA *(virgudes)*: Mari! Tema olin ma kogunisti unustanud. *(Huikab vastu.)*
Uu-uu!

MARI *(nagu enne)*: Uu-uu!

TIINA *(astub mõtetes edasi)*.

ORAV *(kuuse otsas)*: Tsuk-tuk! Tsuk! *(Käbiroots langeb Tiina jalgade ette.)*

TIINA (*üles vaadates, rõõmsalt*): Ah sina oled? Käbikuningas, pähkliperemees, sorgsaba! Või viskab mulle käbirootsu! (*Sirutab käed üles.*) Noh! Tule!

ORAV: Tsuk! Tsuk-tsuk-tsuk!

TIINA: Töötad ainult, aga julgust tulla sul ei ole! (*Astub puu alla, vaatab.*) Kus mu pähklid on, mis ma sulle tunaeile siia oksa-auku panin? Nädala osa, seitse tükki, iga päeva jaoks ühe? Noh, ütle!

ORAV: Tsuk-tsuk!

TIINA: Maiasmokk! Kõigest ühe iga päev pidid sa sööma, nüüd on ainult koored veel maas! Enam ma sulle ei too.

ORAV: Tsuk!Tsuk-tsuk!

TIINA: Sa ei ole rahul? Kas siis Margus mulle sinule tuua pähkleid annab? Tema ei teagi, et sina ka jaomees oled! Tea, kas tal enam ongi! Ega mina tema tagavara-aita ole näinud! Rumal käbikuningas, ühepäeva-peremees, mis sa oled!

ORAV: Tsuk! Tsuk! Tsuk!

MARI (*huikamine õige lähedal*): Uu-uu!

TIINA: Uu-uu! Maril on nüüd muidugi torbik juba marju täis, ja minul veel mitte midagi! (*Oravale.*) Kui Mari tuleb, saame mõlemad tõelda; tema on nii usin, nii usin ja vali. (*Otsib kõrtsiku taskust.*) Säh, kaks tükki veel, enam mul ei ole! Aga teine kord, siis pead mulle õla peale hüppama ja peo pealt võtma, kuuled? (*Mõõdab jalga jala ette tõstes oma varju pikkust.*) Juba keskpäeva aeg! Nõnda see pühapäevane päevakene käest kaob!

MARI (*kasetohust marjatorbikuga metsast välja astudes*): Oledki siin? Mina kartsin, et sind enam ei leiagi. Kellele sa ennast nii ilusaks oled ehtinud?

TIINA: Miks siis ikka kohe – kellele? Mitte kellelegi, iseenele! Mets ja maa on piduehtes, miks siis korra ka mina mitte? Sinul on ema hõbeehded, sind ehib tema, – kes see mind?

MARI: Sina oled ehtimatagi ilus!

TIINA: Seda kuulen ma ka alles esimest korda, ja sinu suust.

MARI: Ohoh, ära tee pattu, seda ma ei usu. Kas hakkame koju minema või?

TIINA: Koju? Juba? Mul ei ole veel marju.

MARI: Mis sina siis tegid?

TIINA: Ah! Nii hea oli kõige selle ilu keskel ümberringi! Lill õitses, kask lõhnas, kuusk tilkus vaiku... Oravaga ajasin juttu, väikese väleda rästiku peale juhtusin. Kuidas ta vaene põgenes! Mina ikka kannul! Vahel ajas küll pea püsti ja susises vastu, aga pani muudkui jälle minema - inimese silmavaadet ta ei kannata. Siis ikka tema ees ja mina taga järel...

MARI: Noh? Said ära materdada?

TIINA: Ära materdada? Jumala looma? Mis ta mulle siis kurja tegi? Ta ju põgenes!

MARI: Kurja ei tee? Alles mineval nädalal oli Tähik nõelatud...

TIINA: Kui ehk ise peale astus. See paranes ju ära jälle... (*Ärevuses.*) Ah!

(Metsast kostab sikusarve heli.)

MARI *(ka ärevuses)*: Tule, lähme!

TIINA: Ei, ei, mina ei tule! *(Vilistab lugu kaasa ja teeb kohal seistes rõõmsaid tantsuliigutusi.)*

MARI *(rahutult)*: Tule, tule. Lehmad tahavad lüpsta! Me peame minema.

TIINA: Ei, ei, mina nopin veel ruttu mõne marja, ilma ma koju ei lähe!

MARI *(tusaselt)*: Marju noppida oli aega küll. Tule või ära tule, mina lähen! *(Pöörab minema.)*

TIINA: Jaa, jaa - mine ees, küll ma tulen kohe! *(Kergel sammul metsa ära.)*

MARI *(ümber pöörates)*: See oli neil ehk koguni kokku räägitud? – Ei, see ei või ju olla. Margus ometi teab, mis ta teeb! Aga kui?... Kui siiski?... *(Kaob põõsaste taha.)*

(Tagapool metsas on Tiina ja Marguse heledaid hääli kuulda.)

TIINA: Ai! Ära hulla!

MARGUS: Kuhu sa pääsed!

TIINA: Ära puutu! Mina ei salli!

MARGUS: Hakka ootama, kunas sina sallid!

TIINA *(ilmub tagurpidi põgenedes ja Margust ärritades)*: Ei saa kätte! Mitte ei saa! Ei saa!

MARGUS *(laiali kätega püüdes)*:

Paneks nooli nottimaie,
võrgu kinni võttemaie...

TIINA *(jätkates, ikka eest kõrvale lipsates)*:

Neid ei ole noolil notitav
ega võrgul kinnivõtetav!

(Kerib ümber puu ringi, siis puu taganti ühte ja teist kätt välja pistes ja ärritades.)

Kutsa, säh üks käsi, kutsa, säh teine! Kutsa, säh - üks jalg, kutsa, säh - teine! *(Kui Margus asjata napsab.)* Mitte ei saa! Ei saa!...

(Rõõmus naerulagin. Margus on väsinud, pöörab end ära.)

TIINA *(kirglikult Margusele kaela lennates)*: Hahaha! Sina, rumal poiss, sina tossikene! Ei saa tüdrukut kätte! Ja see tahab minu Margus olla! Minu Margus peab olema kui hunt, kes uttede hulka kargab! Sind oleks vaja

juustest kiskuda ja katkuda, kuni sulle jalad alla saavad, ja mitte käsi ümber kaela heita!

MARGUS: Sina! Sina vaata, kui ma tõmban su sülle ja viin, kuhu ise tahan, ja teen sinuga viis imet, mis aga meelde tuleb. Sina – sind oleks vaja pigistada, nõnda et karjud!

TIINA (*nagu angerjas Marguse käte vahelt välja libisedes*): Jaa, ja muidugi! Seda sa oskad! Selle peale oled sa mees!

MARGUS: Mina olen iga asja peale mees, mind aja või noore karuga süli; mina ei karda!

TIINA: Ja-jaa, võib olla, et sa ogarast peast noort karu küll palju ei karda, kui – ta hästi noor on. Aga muidu, muu asja peale...

MARGUS: No ütle siis sina, missuguse muu asja peale mul julgust puudub? Nüüd sa pead ütlema! (*Tahab Tiinat tabada.*)

TIINA (*ei lase ennast tabada*): Sooh, või õige pean? Pea meeles, Margus, nii hea poiss kui sa ka oled, et mina mitte midagi ei «pea», kui ma ei taha!

MARGUS: Ei, ei, nüüd sa pead! Mina ei jäta!

TIINA: Margus, Margus, vaata ette! Hädasse jääd, kui sa mulle «pea» peale paned.

MARGUS: Argpüks! Nime mina enese peale ei jäta.

TIINA: Argpüksiks ma ei ütelnud.

MARGUS: Ükskõik. Sina pead nüüd mulle ütlema, milleks mul julgust ei ole.

TIINA (*tõsisemalt*): Küllap ma siis ikka pean.

MARGUS: Pead jah! Tee suu lahti! Ruttu!

TIINA: Tõesti ikka? Ilma naljata või?

MARGUS: Muidugi! Nüüd nalja enam ei ole!

TIINA (*tõsiselt*): Siis muidugi! (*Otsib nagu jutu hakatust.*) Margus!

MARGUS: Jah?

TIINA: Kas sa oled ka kunagi selle üle järele mõtelnud, mis meie siis nüüd – teineteisele ka oleme?

MARGUS: Mis me teineteisele oleme?

TIINA: Seni olime lapsed, olime kasuõde-kasuvenda ja vallatasime...

MARGUS: Nüüd?

TIINA (*vähe tusaselt*): Oleme täiskasvanud inimesed...

MARGUS (*kergelt*): Ja teeme varsti pulmad.

TIINA (*äkilist liigutust tehes, silmapilguks ülekeeva õnne tundmusega*): Tõesti? Margus! Sina tahaksid?

MARGUS (*astub lahtiste kätega Tiina poole*).

TIINA (*õnnelikus ärevuses*): Margus! Sinul oleks julgust mind käekõrvale võtta, isa ja ema, vanaema ja kõige oma soo ja võsa ette astuda ja ütelda: «Siin olen mina ja siin on Tiina, meie tahame paari minna ja meie teineteist ei jäta!» (*Näeb Marguse mahalangevaid käsi.*) Ah, Margus, ma teadsin ju!

MARGUS (*kortsus kulmul*): Jaa, raske see on. Nemad tahavad, ma võtku Mari!

TIINA (*vähe kibedalt*): Mis siis Mari parem on kui mina? Nõndasama armu pärast majasse võetud kasulaps nagu minagi! Või on tema usinam, kärmem, tugevam või tervem kui mina?

MARGUS: Sina oled nii koguni teistsugune, rõõmus, vallatu, tuline. See on neile võõras, nemad nagu kardavad sind. Mari aga on nagu nemad ise, meie soost ja tõugu.

TIINA (*ärritatult*): Teie tõugu? Mis see teie tõug siis nii iseäranis ära ei ole? Põlv põlve järel olete siin Tammarul istunud ja – teopäevi teinud. Minu ema aga ütles: meie oleme vabade inimeste tõugu. Isa uppus põgenemisel jõkke, kui teda kinni võtta ja hingekirja panna taheti; isaisa suri karu käppade vahel ja isaisaisa murdsid nügisejahil näljased hundid maha. Meil arvati põlvi kuni kuningateni ja vanemateni tagasi. Aga see – ei ole muidugi... teie silmis midagi?

MARGUS (*ei vasta*).

TIINA (*ägedalt*): Meie sugu ja see, et mina vabade inimeste tõust olen, see ei maksa teie silmis midagi?

MARGUS: Mis sa nüüd! (*Püüab Tiina kätt pihku võtta.*)

TIINA (*kirglikult*): Ei, ei, puiklemisega sa ei pääse! Mina tahan teada, mis isa ja ema, mis teie kõik minust arvate – mispärast mina teie silmis teist nii palju madalamal seisan. Kõik tahan ma teada, Margus, (*lõkendavate silmadega lähemale astudes*) kuuled sa, kõik!

MARGUS (*selle kire üle veidi kohkunud*): Meie ei mõtle sinust ju midagi halba, ei tea ju sinust ega sinu vanematest üldse midagi. Muudkui et... kümne aasta eest ühel tormisel õhtul meie läve ette juhtusid ja meile jäid.

TIINA (*vaenulikult*): Ei! Te teate veel midagi. Te teate veel, et minu ema... kirikutulbas surnuks peksti!

MARGUS: Minu jumal! Kui sa sedaviisi vägisi sõnu suust välja kisud! Nojah, seda me teame ka.

TIINA (*nagu enne*): Ja usute muidugi ka, et minu ema... oli nõid?

MARGUS (*tüdinult*): Midagi ma ei usu!

TIINA (*ähvardavalt, veel lähemale astudes*): Te usute võib-olla, et mina ka nõid olen?

MARGUS (*kurvalt*): Ah, Tiina, mis sa nüüd uuristad ja vägisi oma südamerahu hävitada püüad? Keegi ei pea sind nõiaaks! Mis su ema oli või mitte ei olnud, see magab ühes temaga mulla all.

TIINA (*nutma pursates ja ennast ära pöörates, käsi ringutades*): Ema, emakene! Sina üksi armastasid mind! Miks sa ei ütelnud mulle, et elu muud ei ole kui sajakordne surm! (*Jälle Marguse poole.*) Kas sa tead? Kas sa tead! Kui mu ema... kui tema – kõige parem inimene ilma peal –, kui minu ema nõid oli, siis – olen mina ka nõid. Siis olen mina ka nõid, Margus! (*Viskab end kummuli puu najale ja nutab.*)

MARGUS (*vähe aega kui uimane, siis hellalt*): Tiina! Mis sa nüüd ennast vaevad! Kas sind keegi on nõiaaks nimetanud? Ütle, kes! Küll ma tal suu

kinni panen. Kas sind keegi on põlanud? Kas siis meid miski jõuab lahutada? Sinu ema õnnetu lugu? Tema hauale on ammu kastehein peale kasvanud, kõik on niihästi kui ununud! (*Murelikult.*) Muidugi, kui sind mõisa- ja kirikukirja panema läheme, siis see ju kõne alla tuleb, sellest mööda ei saa...

TIINA (*vappub nutust*).

MARGUS: Ära nüüd nuta! Tule, lähme koju! Mina sind ei jäta! Sa ei tea ju, Tiina, ma ei mõista seda ütelda, kuidas sa mulle armas oled.

TIINA (*läbi nutu*): Kui nad mind sinust lahutavad, (*vaiksemalt*) kui nad seda teevad, siis...

MARGUS: Ära kard! Tule, ma pean minema, päev on juba lõunal. Isa ootab.

TIINA (*silmi kuivatades*): Mine peale, Margus! Küll ma tulen järele.

(*Margus võtab Tiina õrnalt kaenlasse, mida see nüüd vaikselt sündida laseb. Ära. Ka Tiina tahab teisele poole minema hakata, seal astub Mari temale vastu.*)

MARI (*külmade silmadega*): Kuhu sa lähed?

TIINA (*erutatult*): Sa oled siin? Sa ei ole koju läinud? Sa kuulatasid?

MARI: Jah. Ükskord ometi pidi ilmsiks saama, mis sa õige päris tahad! (*Ärritatult.*) Ära võrguta Margust! Mina ei lase Margust sinuga õnnetuse sisse joosta, mina ei taha mitte! Kuuled!

TIINA (*haavunult*): Õnnetuse sisse joosta? Mis õnnetus mina olen?

MARI: Või küsib veel! Oi, kui süütu! Salalik ja kaval, seda sa oskad! Seda sa oskasid esimesest päevast peale, kui majasse said. Kõige otsas, mis minu oma, olid sa kahe käega kinni. Igal pool olid sa jaomees, minule ei pidanud enam midagi jääma; (*kibedusega*) isegi oma särgikesi pidin ma sinu selga andma! (*Kaeblikult.*) Isa ja ema petsid sa ära, ja nüüd... (*purskab nutma*).

TIINA (*kohkunult*): Mari! Mis sa ometi!... Kõik see!...

MARI: On õige! Kes kõndis isa-ema järel nagu kutsikas? Kes jooksis juba käsku täitma, enne kui keegi suu lahti sai teha? Kes võrgutas Margust juba maast-madalast peale? Sina!! Kas sa olid nagu teine tüdrukukene ja tundsid ka mõnest asjast häbi? Oli teile ka mõni puu kõrge ja mõni vesi sügav? Paksust ja vedelast läksid sa poisiga läbi! Mina vaatasin pealt ja nutsin!

TIINA (*kaastundlikult*): Vaene Mari!

MARI: Kelle pärast? Sinu pärast! Ja nüüd tahad sa veel seda viimast, seda kõige viimast! Aga – enam ma ei lase! Piinatud loomalgi lõpeb kord kannatus otsa, miks siis mitte inimesel!

TIINA (*nagu enne*): Ah, Mari!

MARI (*ägedalt*): Ära hakka võrgutama! Jäta Margus rahule, ja - mina vaikin, nagu seni!

TIINA (*nagu enne, õrnalt*): Oh jumal, Mari! Mina ei saa ju parata, kui ka tahaksin! Mis siis mina selle vastu võin, kui Marguse süda minu poole

- hoiab, ja mitte sinu poole! Kui sina ka vaikiksid – see peab ju ikka isale ja emale teada saama, varem või hiljem!
- MARI: Ära sega! Mõtle Pähnipalu peale ja mis seal sündis.
- TIINA: Pähnipalu peale?
- MARI: Aasta tagasi, kui seal nõndasama marjul olime, nagu täna siin. Enam mina oma hinge ei vaeva ja seda enese teada ei pea, olgu sa kümme korda ilma ees minu – kasuõde!
- TIINA: Mis jutt see on?
- MARI: Ära püüa salata, mina nägin!
- TIINA (*ärevil*): Mis see tähendab? Mis sa nägid?
- MARI: Hunt viis Kivesti Kaarli varsa ära...
- TIINA: Noh, mis siis? Kas seda küll ei juhtu?
- MARI: Hunt olid sina!
- TIINA (*nagu ussist nõelatud*).
- MARI: Ära salga midagi, mina nägin! Sa arvad, et ma magasin? Ma olin ju küll põõsa alla maha heitnud, tuli ju küll korra nagu rammestus peale, aga ma ei maganud, minu silmad olid lahti, ma olin valvel...
- TIINA (*kähiseva häälega*): Mari! Sa oled hull!
- MARI: Mina olen hull, kui ma nägin? Mina nägin, kuidas su silmad varssa vahtisid...
- TIINA: Sellepärast, et ilus väikene varss oli!
- MARI: Ja siis – korraga ei olnud sind enam kuskil. Ainult mära lõhkus köie otsas, kui hunt varsaga metsa jooksis! Ja – kolm päeva selle järel ei söönud sa, näkitsesid ainult toidu kallal.
- TIINA (*äkitsi ühe sammu Mari poole astudes, metsikult*): Mari!
- MARI (*hoolimatult*): Jaa, Mari! (*Pureldes.*) Ära vahi mulle niisuguste silmadega otsa, nagu tahaksid ka minu ära murda! Ma tean su silmi küll; ma nägin, kuidas sa Pähnipalus varssa vahtisid, enne kui ta viisid! Mina sind ei karda, mind kaitseb jumala ristike. Mis ma näinud, olen ma näinud, ja kinnitan seda kas või kirikus altari ees!
- TIINA (*ülespoole tõstetud kätega*): Issand halastaja, päästa! Ema, nüüd on ka minu käes kord! Nüüd sirutab needmine käe ka su lapse järele välja. Igavene jumal, kes sa elu annad ja võtad! Ära anna mind timuka käe all häbistada! Siin mina ägan sinu poole, sa tead, puhas sellest süüst... (*vaarub ja langeb südantlõhestavalt nuttes puu alla kummuli.*)
- MARI (*kohkunud, nõutu, vaigistades, ruttu*): Tiina! Oh jumal! Et see ka üle minu huulte tuli!... Mina ei ütle seda ju kellelegi! Mina ei saa ju ometi teisiti, mina nägin seda!
- TIINA (*ägades*): ... Lase mind surra siiasamasse, enne kui nad nüüd ka minu kallale tulevad, nagu nad sinu kallale tulid – hukka mõistetud juba ette –, ema, emakene! Miks jätsid mind ilma elama, tõugata ja tallata! Ennem viinud mu vesile, kandnud kalajärile, pistnud tüki mürgijuurt mu suhu, sina kes sa tark olid ja teadsid, et õigust ega halastust ilmas ei ole, ema, ema!

(Tuulehoog läheb kohisedes läbi metsa.)

(Eesriie.)

KOLMAS VAATUS

Jaaniõhtu metsa ääres legendikul. Kui võimalik, siis näitelavale maha tehtud tuli. Eespool püstipandud varras tõrvapütiga, mida näha ei ole. Nooremad poisid kannavad tule jaoks hagu kokku, vanemad poisid peavad tõrvatünni all nõu. Elav liikumine, kõnekõmin ja naerulagin läbisegi, inimesi tuleb ühtelugu juurde.

HAOKANDJAD (*läbisegi*): 1) Teeme ikka jaaniku, mis jaanik on! 2) Missugust enne ei ole olnud! 3) Mis üle kolme valla näha!

JASS (*ogar, alati teistel ees ja tikub rääkima*): Täna teeme jaaniku jah! Mis üle kolme valla näha jah! Mis üle kolme valla näha jah!

I HAOKANDJA: Jass, kanna hagu!

JASS: Mina toon hagu kah jah! (*Ei lähe aga kuhugi. Naer. Eemalt kostab tulevate tüdrukute laul.*)

TÜDRUKUTE PARMAS (*tulles läbisegi*): 1) Tere! 2) Tere, poisid! 3) Tere läbisegi puha! (*Teretamine ja naljatamine.*)

II HAOKANDJA (*poisikestele*): Jukut-Jaani ja teised, minge tooge kuivi kadakaid!

LAPSED (*kilgates laiali*): Toome meie kuivi kadakaid!

VANATÜDRUK EPP (*tõrvatünni varrast katsudes*): Kas see varras ka peab?

POISID (*naerdes läbisegi*): 1) Miks ta ei pea! 2) See peab kui hull! Seda ei kanguta Epp ise ka lahti!

OGAR POISS: Mina – mina – mina tõin terve kuuse korraga!

TÜDRUKUD (*läbisegi*): 1) Kas saab ka hea jaanik? 2) Kas oli ka kasetohust? 3) Ja hästi palju tõrva?

POISID: 1) Tõrva kui mett! 2) Tõrva ja tohtu – küllalt! Vana rasvase rattarummu lõhkusime pilbasteks ka kiilusime täis! See põleb kui põrend!

EPP: Kes sinna tule otsa viib?

I POISS: Epp ise ronib üles!

POISIKE: Mina ronin üles, pistan põlema!

II POISS: Kas püksipõlved ka peavad? (*Naer, poisikesel on püksipõlved väga kärisenud.*)

III POISS: Vibalikuga pistame tule otsa!

TÜDRUKUD: 1) No mis te veel ootate, pange ju põlema! 2) Hakkame pihta jah!

POISID: 1) Vara alles! 2) Ootame veel vähe, ilm alles valge! 3) Kõiki ei ole veel koos!

I TÜDRUK (*ettepoole kogunenud teistele tüdrukutele*): Tammaru rahvast ei ole ka veel?

II TÜDRUK: Sina ootad Margust?

III TÜDRUK: Mis sina temast ootad, temal ise oma!

JASS: Ei tea, kas Tammaru Tiina ka tuleb?

I POISS: No miks ta's ei pea tulema?

JASS: Või sa ise tea?

EPP (*Jassile*): Mis sa ometigi niisugust juttu ajad! Vaata, kui sa ei saa!

(*Inimesi koguneb enam ja enam ümber kuulatama.*)

II POISS: Ega tohi niisugust hullu asja nimetada! Kes oleks seda uskunud!

III POISS: Ei tea, kas on tõsi?

I POISS: Mis see? See Kivesti Kaarli varsa lugu või?

VANA NAINE: Kuidas ta siis tõsi ei ole, kui Tammaru Mari ise oma silmaga nägi!

I TÜDRUK: Huu! Hirmu ajab peale!

POISIKE (*vanale naisele*): Tädi, missugune see libahunt õige on?

VANA NAINE: Või mina teda olen näinud. Hunt ikka nagu hunt, kui verejanu ja murdmisehimu peale tuleb! Muudkui – esimesed jalad olevat tal lühemad kui tagumised. Inimese käed ju ka lühemad kui jalad.

(*Enam inimesi koguneb kuulatama.*)

KESKEALINE MEES: Puha ebauski!

I POISS: Ebauski jah! Kuidas nüüd inimene ennast vahel hundiks ja jälle inimeseks muuta saab!

VANA NAINE: Kus ta's ebauski on? Va Räägu Rein Pärakülas, kätt ega jalga ei viitsi liigutada, põllulapikesed sööti jäänud, nälgi igal pool silmaga näha, loomad ära lõppenud, kevadel ei jõua jalgu alla võtta, kantakse teisi inimeste vahel laudast välja, aga – peremees? Peremees paks ja punane nagu puik, veri näost välja tulemas. Kõik ilma inimesed teavad, et ta libahundiks käib ja et kõik see ramm murtud lammaste soojust verest tuleb!

KESKEALINE MEES: Hull jutt puha!

VANA NAINE (*nagu enne*): Hull jutt? Kui sulase ka libahunti tegema õpetas? Vana Rein ei jõudnud teopäevi ära teha, kui siis pandi mõisa poolt vana Aasta-Mats sinna sulaseks, et see tööpäevad tasa teeks. Tee teopäevi, kui leivakotti kaasa panna ei ole! Aga varsti hakkas ikka va Aasta-Mats ka paksuks ja punaseks minema. Tegi ikka teopäevad tasa ja kõik ja kiitis ise igal pool, et ta nii hea koha peal veel ei olla teeninud kui Räägul. Muudkui – ühel heal päeval olla Matsil see «sõna» metsas meelest ära läinud, ei ole ennast enam inimeseks tagasi muuta saanud. Jooksnud küll tagurpidi kähkudel ümber kivi, aga see «sõna», see ei olla tal enam meelde tulnud. Kui siis jooksnud hundist peast koju ja peitnud ennast aganikku ära. Silmad põlenud peas ja veripunane keel hammaste vahelt väljas. Seni kui vana Rein koju tulnud, teist ise ümber kivi vedanud ja tast jälle inimese teinud.

KESKEALINE MEES: Kes tahab, see usub!

VANEM INIMENE: No kas teil nüüd mitte enam muud juttu käes kõnelda ei ole kui niisugust tühja lori!

VANA NAINE: Ei ole see tühi lori!

III POISS: Ei või teada midagi. Kust see jutt muidu inimeste suhu sai?

VANA NAINE: Ega suitsu muidu tõuse, kui tuld ei ole!

EPP: Ah, jätke järele, kõnelge midagi muud!

JASS: See ju see kõige uuem jutt on!

III POISS: See ju nüüd läheb kui kõlin läbi kihelkonna.

KESKEALINE MEES: Mina olen kuulnud, Margus tahtvat Tiinat võtta! Siis tekivad ikka kõiksugu hullud jutud!

JASS (*on ennast metsa ära peitnud ja heidutab sealt*): Õhõi, õhõi, soend, soend, libahunt! Silmad põlevad peas kui tulerattad!

(Kõik kohkuvad ja löövad lahku; lapsed jooksevad tõrvapüti alla hunnikusse.)

EPP: Mis rumal jutt ja lori see on? Ära rikuvad inimeste tuju! Jaaniõhtul ei ole nüüd paremat! Poisid, pistke jaanik põlema! Tulge, tüdrukud, hakkame nukku jooksuma, et kord otsa peale saame! Tulge!

VANEM INIMENE: Ära rikuvad tuju jah!

TÜDRUKUD (*läbisegi*): 1) Hakkame! 2) Hakkame nukku jooksuma jah! Mis meil ilmaga asja! Tulge! 3) Epp, astu sina etteotsa!

EPP (*edvistades*): Mina nüüd veel!

POISID (*läbisegi*): Epp jah, Epp jah! 2) Epp, Epp! 3) Epul on hea lauluhääl! 4) Epp seda asja oskab!

EPP: Noh, kui Epp, siis Epp! Hakkame peale! (*Ürgab.*)

Lähme nukku ehtimaie,
Kuldakägu kängitsema!...

(Vanemad inimesed hoiavad kahele poole kõrvale, tüdrukud löövad ringi, kaks neiut lükatakse keskele ja laotatakse neile valge linik peale, kuna teised nende ümber keerdu käivad ja laulavad. Poisteparmas hoiab paremale poole ja valib nukupüüdjat. Pahemale poole kogunevad torupillimees, vanemad mehed ja naised, kõik on heas tujus. Nukumäng peab kiiresti minema. Kuni nukku jookstakse, süütavad vanemad poisid vibalikuga üles tuld; sealt hakkab punakat valgust alla paistma.)

NUKUMÄNG I.

Lähme nukku ehtimaie,
kuldakägu kängitsema!
Ehi nukku, eeri nukku,
ehi enda ehtemile,

pääle pane pardisulgi,
liida pääle linnusulgi!

(Neiud keskel teevad kästud liigutusi.)

Rinda pane suure sõle
kui see kuu taeva'esse,
kaela heida helmekorra
kui see korda kanamune,
pähe pane laia pärja
kui see vihma vikerkaari!

Nukukene, noorukene,
seadi jalad jooksemaie,
viska linik lepa pääle,
kaelarätik kase pääle!

*(Neiud viskavad liniku, jooksevad ringist välja, poisid kannul neid püüdmas.
Ringisolijad hoiavad tahapoole poolringi.)*

Jookse, nukku, jõua, nukku,
jookse poolest Poolamaada,
veidikese Venemaada,
natukese Narvamaada!

Nukku koju kutsutakse,
üle aia hõigatakse:
Tule koju, nukukene,
tule koju, tunne oma!
Mats su oma, hoiatada!
Jaan su päris, pea teda!

(Poisid on nukud kinni püüdnud ja tulevad nendega tagasi. Kõnelagin ja seletamine.)

KARJALAPSED *(kargavad jaanitule ümber ja laulavad).*

Puhas püha Jaanikene,
hoia minu karjakest
karja minnes, koju tulles!
Hoia metsas kahju eest,
õpeta sa põõsa tagant
karja haljast heina sööma!

(Kilkavad) Jaanike! Jaanike! (ja jooksevad laiali.)

VANALDANE MEES *(võtab midagi pihuga maast ja pillub tulle):* Tutrad tulesse, kasteheinad kesale, linad minu põllu peale!

(Sarvemäng näitelava taga; tuttav lehepilli-lugu.)

I TÜDRUK: Tammaru Margus!

II TÜDRUK: Margus jah! Tema lehepilli-lugu!

(Mõned jooksevad vastu, teised teevad pilliloo järgi lühikese jalakeerutuse. MARGUS, MARI, TIINA, TAMMARU PEREMEES ja PERENAINE tulevad. Mõlemad viimased jäävad ettepoole, vanemate inimeste juurde seisma. Teretamine ja elav liikumine, aga ka peade kokkupistmine ja sosistamine. Tüdrukud hoiavad nähtavasti vähe Tiina eest kõrvale, aga mitte väga silmapaistvalt. On, nagu tikuks tume tuju võimust võtma. Epp saab sellest aru ja tõttab seda peletama.)

EPP: No mis te's nüüd mängu katki jätsite? Tulge jälle nukku jookksma! Ega see jaaniõhtu maast ole leitud! Millal me teid kõiki paari saame!

TÜDRUKUD *(läbisegi):* Nukku jookksma jah, nukku jookksma! *(Kogunevad ringi.)*

EPP: Kes see keskele?

I POISS: Epp ise keskele! *(Naer.)*

EPP *(tujukalt):* Soo, või Epp keskele? Siis vist – Jass püüdma? Seda te tahate? *(Naer.)* Ei, Tammaru Marit-Tiinat keskele, Margus ja Meelimäe Märt püüdma!

TAMMARU PEREMEES JA PERENAINE *(pistavad pead kokku. Perenaine näib elavalt kõnelevat, peremees avaldab käsi laotades tuska).*

HÄÄLED *(läbisegi):* Olgu! Olgu! Marit-Tiinat keskele, Margus ja Märt püüdma! *(Mõned tüdrukud jooksevad Marit tooma, Tiina jääb üksi.)*

TAMMARU PERENAINE *(astub Mari poole, nagu teda ära tooma):* Mari. Ära sina praegu mine!

TÜDRUKUD *(võtavad Mari keskele):* Ei, ei! Tema peab tulema, meie ei jäta!

EPP *(Tiina juurde astudes):* Noh, tule!

TIINA *(kahevahel):* Võtke mõni teine!

MARGUS *(Tiinale):* Mine, mine!

EPP *(viib Tiina Mari kõrvale keskele).*

(Jälle peade kokkupistmine ja sosistamine; selgesti on kuulda, et siin ja seal kõneldakse: Saab näha, kumma Margus valib!)

NUKUMÄNG II

(Epp ürgab ja tüdrukud laulavad, poisid mängivad kandlega kaasa.)

Oh see nukku vaenelapsi,
ilma päata pääsukene,
ole ei ema ehitamas,
ole ei isa ilustamas!

Nuta, nuta, nukukene,
nuta, nuta, nuutsu, nuutsu,
alane ala õlade,
koole ära koguni!

Tõuse üles, nukukene,
alles sul isa, alles ema!

Hüppa, nukku, karga nukku,
jookse nukku, jõua, nukku,
siputele siibasida,
soputele sulgesida!

Nukukene, noorukene,
ära sina mõtle metsa poole:
Metsas palju murdajaida,
kivi kõrval kiskujaida!
Tule koju, nukukene,
ei ole aega nukul olla:
Nukul kangas kamberissa,
see tahab, kulda, kudumista,
see tahab, lõuend, lõhkumista!

Tule koju, nukukene,
tule koju, tunne oma!
Märt su päris, pea teda,
Margus oma, hoia teda!

*(Tiina ja Mari pistavad jooksma. Ringisolijad hoiavad tahapoole poolringi.
Mari ei lase ennast Märdist tabada.)*

I POISS: Margus, lõika, ära jäta Marit Märdile!

II POISS: Märt, ole vahva!

I POISS: Margus, tõmba Mari kinni!

III POISS: Margus nüüd Marit tahab! Mari jääb ikka Märdile!

(Mari jookseb paaril korral Margusele risti vastu, et sellele võimalust anda ennast tabada. Aga Margus näeb ainult Tiinat ja tormab selle järele, kes aga ka ennast kergesti püüda ei lase.)

JASS: Mis sina nüüd, Mari, ennast veel Margusele topid, ega Margus ju sind taha!

I POISS: Ega ta hull taha jah! Mari oleks ikka valmis küll!

II POISS: Margus ei hooli maast ega taevast!

III POISS: Margus teeb, mis Margus tahab; mis temal Mariga tegu!

TAMMARU PEREMEES ja PERENAINE *(eespool, on nähtavasti väga erutunud. Kui Margus neist mööda jookseb, haarab perenaine tema käest kinni).*

PERENAINE *(pahaselt)*: No mis see nüüd olgu!

MARGUS *(ei hooli midagi, kisub enese lahti, jookseb Tiina järele).*

I POISS: Mari, ära sellepärast nuta! Märt ka hea poiss!

II POISS: Lepi Märdiga jah! Näe, Margusel Tiinaga tõsi taga!

VANA NAINE: Margus on hull! Ju see üks vägi on, mis teda lahti ei lase, et ta enam millestki ei hooli!

(Jälle peade kokkupistmine ja sosistamine. Kõik peavad nukujooksjaid silmas, kes tagantpoolt keskele tagasi tulevad. Mari (Märdiga) leegitseva näoga, asjata püüab ta oma viha varjata; Tiina (Margusega) alandlikkude, aga säravate silmadega. Kui mõlemad paarid keskel kokku puutuvad, ei suuda

MARI ennast pidada; ta pöörab Tiina poole ja kähistab sellele näkku – küll nõnda, et see ainult Tiinale kuulda peaks olema, aga see on kõigile kuulda):
Libahunt!

(Tiina tarretanud, Margus kohkunud. Pealtvaatajate hulgas sosistamine ja kahjurõõmsad näod: Mis ta ütles? Kuulsid, kui ütles!)

(Varsti lendab ka siit ja sealt sõna: Libahunt!)

(Silmapiilguks piinlik vaikus. Tulevalgus ülevalt on kahvatuks muutunud, tuli on kustumas. Korruga kõlavad kuskilt pimedast pilkesõnad.)

Metsa-hulli, metsa-halli,
metsa ojarmu emanda,
mine sooda solgutama,
läbi laanede laduma,
kivi külge kiskumaie!

(Kahjurõõmus naerukihin, teistel tõsised näod. Ja jälle teiselt poolt kõlavad pilkesõnad.)

Metsa-hukku, metsa-hakku,
metsapeni, pikkalõuga,
susi suuri, pää jämeda:
ära sa puutu minu pulli,
ära sa katsu minu karja,
verista minu varsakest!

(Margus on ärritatud ja nõutu, ta kargab pilkajate poole ja tahaks mõnda tabada, aga neid ei ole leida. Tiina tarretus muutub ülevoolavaks nutuks. Ta on keskele üksi jäänud ja kustuva tule kuma paistab veel ainult tema peale.)

MARGUS: Tiina! Tiina! Ära nuta! Inimesed on niisuguses tujus ja... ega nad seda keegi ju ise usu ja... Homme on ju kõik jälle ununud. Ära nüüd nuta! *(Pureldes inimeste poole.)* Mis te siis nüüd teete? Häbenege ennast! Tühi laimujutt pannakse käima, ja – teil ei ole paremat teha, kui seda järele rääkida ja teist inimest pilkama ja haavama hakata! Ära nuta, Tiina!

TAMMARU PEREMEES *(pahaselt Margusele)*: No mis sina's nüüd? Sinule on keegi midagi ütelnud või?

MARGUS *(pureldes)*: Kas sa ei näe siis, et teisele inimesele liiga tehakse!

(Kuskilt pimedast lendab vana viisk Tiina jalge ette ja jälle kõlavad pilkesõnad.)

Susi, säh, silmapaik!
kui sa meie karja tuled,
pane see silma ette –
susi, säh, silmapaik!

Tiina *(nutt muutub leegitsevaks vihaks)*: Mis te tahate minust! Inimesteks loete ennast, aga olete hullemad kui kiskjad loomad! Libahundiks ütlete mind? – Olen jah, te ju teisiti ei taha! Parem tuhat korda hunt, hunt metsas huntide keskel, kui inimene parem ei ole kui teie! Hunt tapab ainult nälja pärast ja – hunt ei murra hunti, aga teie!... Ja arvate ennast paremaks minust? Siin – hunt, uhke, ei lase ennast häbistada! Aga teie – orjaverrega võitnud häbioksad vedelevad aedade taga maas, koerte lakkuda! Hunt on vaba; teeb, mis tahab, tuleb, kui tahab, läheb, kui tahab, armastab ja vihkab, keda tahab! Ja läheb teie seast, sest et ta teid – põlgab! *(Astub uhkelt metsa poole; keegi ei takista teda, kõik on kui tarretanud.)*

(Metsas vilguvad siin ja seal pimedas korra pisikesed viirastuled nagu hundi silmad, mis kohe jälle kaovad.)

(Siis selle vaikuse keskelt:)

VANEM INIMENE: Püha jumal! Jaanituli kustunud! See ei tähenda head!

VANA NAINE: Ja mets nii must ja kole! Siia küll enam ei julge jääda!

(Tõusev hirm inimeste hulgas, tüdrukud ja naised kogunevad üksteise ümber hunnikusse, lapsed ripuvad vanemate riiete küljes. Kõnekõmin ja hädaldamine; üksikud hakkavad minema, aegamööda kaovad kõik. Üksi järele jääb maas hõõguva tuleaseme juurde Margus; tema ärritatud olekust on näha, et ta tumedate mõtetega võitleb. Eemal seisavad Tammaru peremees ja perenaine, kes on tusased ja teineteisega ägedasti kõnelevad, mis aegapidi kuuldavale tuleb.)

PEREMEES *(käsi laotades)*: No ütle!... Mis sa narriga ikka teed!

PERENAINE: Ammu oleks vaja olnud tüdruk silma alt ära saata!

PEREMEES: Nojah, ära saata! Kuidas teda äkki ära ajad? Aga ega muud nõu üle jää! Kes siis seda nüüd uskus, et ta tõega – *(käsi laotades)* oma heategijatest ka ei hooli ja poega rahule ei jäta!

PERENAINE: Hunt ikka mis hunt! Mis ta inimestele ütles!

PEREMEES *(ähvardavalt)*: No tulgu tagasi!

PERENAINE *(Marguse poole astudes)*: Ära tuled ka või?

MARGUS *(kaeblikult)*: Kuidas ma tulen, kui nägin, et... ära jooksis, ja ei tea, mis teeb!

PERENAINE *(armuta)*: Ei tee midagi!

PEREMEES *(pilkavalt)*: Sa ehk tahad ka – metsa järele joosta?

MARGUS *(murelikult)*: Kuhu mina temale järele tean minna!

PEREMEES: Tuled siis või ei tule?

MARGUS *(tusaselt)*: Küll ma tulen!

PEREMEES *(perenaisele)*: Las konutab! Lähme peale!

(Hakkavad perenaisega minema. Margus jääb üksi ja sorib, pea maas, jalanukiga tuhka.)

(Tema juurde astub pimedusest välja ja paneb teda murelikult tähele Mari.)

MARI *(õrnalt)*: Margus!

MARGUS *(karmilt)*: Noo – mis sina veel tahad?

MARI *(alandlikult)*: Mis ma nüüd tahan. Margus! Mitte midagi ma ei taha!

MARGUS: Siis –mine!

MARI (*murelikult*): Kuidas ma jätan su siia... Jumala ainuüksi!... Teised on kõik ära läinud...

MARGUS: Ajasid tema jälle metsa! Kes teab, kas tuleb tagasi või ei tule!

MARI (*vähe aja pärast*): Küll tuleb! Ega see esimene kord ole. Ta on ju mitu puhku ära olnud ja ikka jälle tagasi tulnud!

MARGUS (*pureldes*): Mitu puhku! Kui te temale ülekohut tegite. Tema ei ole nagu teie, tema ei kannata ülekohut, tema veri on teistsugune. See on õrn, lööb kergemini keema, see... Aga seda ei suuda sina ju mõista!

MARI: Ah, Margus! Mina ei suuda seda mõista, kuidas sa nõnda tema küljes kinni oled!

MARGUS: Ja muidugi ei suuda sa seda. Mine! Ma ei taha sind näha. Kuulutad oma halba unenägu teistele nagu tõtt!

MARI (*nuttes*): Oh jumal, Margus, ma ei näinud und!

MARGUS: No siis arvasid sa selle omast peast välja! Mina Tiinat ei jäta. Ja kui ta ka kümme korda libahunt on, ta on tuhat korda armsam ja parem kui sina! (*Ära.*)

MARI (*temale järele*): Margus! (*Purskab valusalt nutma, käsi ringutades.*) Margus! Oma hinge laotaksin ma sinu teeraja peale, et aga sinul pehmem astuda oleks! Surra võiksin ma sinu eest, aga libahundile ma ei või sind jätta! Ma ei või mitte!

(*Eesriie.*)

NELJAS VAATUS

Rehealune. Paremat kätt väike uks rehetuppa, selle lähedal rist-jalgadega söögilaud ja vanamoodi istmed. Pahemat kätt vanaema voodi, selle kõrval pink, eespool puutelgedega, paksude põidadega vanker (Marguse suvine magamisase). Tagaseinas suur värav, pärani lahti, kust hele päiksevalgus sisse tuleb ja ruumi, mis muidu must ja suitsunud (laest ripuvad kõrred alla), omal viisil armsaks teeb. Väljas - suvise maakoha prospekt: põllu-lapid, metsatukad, võsa. Inimeste kohta maksab, mis teise vaatuses öeldud. Vanaema nüüd peaaegu täitsa pime.

MARGUS (*seisab norus tagaseina värava piida najal, ei kuule ega näe, vahib tühjusesse*).

PERENAINE (*tuleb tarest, jääb peatuma, tahaks nagu midagi ütelda, aga väänab pead, kui Margus teda ei näe ega kuule, ja läheb kurvalt tagasi*).

MARI (*tuleb õues veepangedega väravast mööda, kohkub Margust nähes natuke, vaatab temale aralt otsa ja läheb ära. Margus istub vanaema voodi lähedale pingi peale, jääb käsipõsakil konutama*).

JAANUS (*tuleb jalgu järel vedades teiselt poolt, rangid õlal, ohjad käes, jääb Margust nähes läve kohale seisma*): Täna ei ole teole minekut – vana peremees rääkis nagu kesa kordamisest...

MARGUS (*nagu ärgates*): Mis see? Kes? Ah soo!...

JAANUS (*lähemale tulles*): Ei ole meie Tiinat veel näha ühti? Neljas päev juba...

MARGUS (*ei vasta*).

JAANUS: Varem, kui ta seda tegi, – kolmandal päeval oli ta ikka tagasi...

MARGUS (*pöörab tuseselt näo teisale*).

JAANUS: Ta üks suure südamega loom ikka on. Eks mina ütelnud juba sel ajal, kui peremees ta majasse jättis: «Ära tee! Head sellest välja ei tule!»

MARGUS (*tuseselt*): No mis sellest siis paha on tulnud?

JAANUS: Nojaa, mis mina tean! Tüdruk ju kui tulesäde. See teenib ikka kahe eest oma leiva ära. Muudkui...

MARGUS (*ei vasta*).

JAANUS: ...et ta ennast taltsutada ei suuda, ja kui jälle midagi on, metsa jookseb ja enne tagasi ei tule, kui viimne nälg ajab...

MARGUS (*kärsitult ära pöörates*): Äh!

JAANUS (*vabandavalt*): Ega's mina midagi!... Aga või see's! Kes seda enam kinni peab, kui kord niisugune jutt lahti on pääsenud. See läheb kui kulutuli. Peremehel-perenaisel ikka õigus ka, kui nad sul teda võtta ei lase!

MARGUS (*ennast taltsutades, etteheitvalt*): Kas sina siis ka Tiinast halba usud? Sina ometi tunnud teda!

JAANUS (*tuseselt*): Mida minu uskumisest või!...

MARGUS: Kas sina siis ei või nende ilmainimeste suud kinni panna? Sina ometi tead, et... tema niisugune juba on. Temal ei ole seda vagusat orjaverd, mis meil, – sina ometi tead!

JAANUS: Tean või ei tea, mida see minu teadmine! Nagu mina teistest targem oleksin, et mina nende suud sulgeda saan! (*Teeb minekut.*) Kas ma siis lähen kesa kordama või?

MARGUS (*tusaselt*): Eks sa lähe, kui kästi! (*Jäeb, nagu enne, konutama. Jaanus ära.*)

VANAEMA (*tuleb käsikaudu kobades toast ja sihib oma voodi poole; juhtub kätega Marguse külge.*) Kes see... (*Katsub käega.*) Ah sina oled, pojake! Mis sina siis nüüd teed? Muretsed peale? (*Paitab käega.*)

MARGUS (*vaikselt*): Ei midagi, vanaema! Niisamuti!...

VANAEMA (*kaastundlikult*): Ei midagi jah! (*Toetab pikkamisi Marguse kõrvale oma voodi äärele.*) Muudkui - nagu surnu oleks majas!

MARGUS (*piinatud, ei vasta midagi*).

VANAEMA: Kui sa alles väikene olid, Margus, kui sul midagi vaja oli või sa midagi teada tahtsid ja teistel ei olnud sinu jaoks aega, tulid sa alati minu juurde...

MARGUS (*soojalt*): Sinu juurde tuleme ju kõik, vanaema!

VANAEMA (*pead raputades*): Ei, pojakene, kõik te ei tule. Sina ei tule! Sul ei ole mulle ammu midagi ütelda olnud!

MARGUS (*kehitab õlgu, kurvalt*): Mis ma sulle ka pidin ütleva, vanaema, mis sa ise ei tea!

VANAEMA: Jah! Vanaemal ei ole küll enam silmakesi, kae pani neile kaane peale, aga vanaema näeb siiski! Enam veel kui enne, kõik, mis sünnib ja kuidas on! Vanaema näeb ka sinu südamesse, pojakene!

MARGUS (*piinatult*): Mis selle üle siis veel kõnelda ja sõnu teha! Või sinagi teisiti, vanaema. Sa ju mõistad mind ka hukka, pimedast peast nagu teised kõik!

VANAEMA (*tõstab pea üles, nagu tahaks ja võiks ta Margusele silma vaadata*): Ei, Margus! Seda ei tee ma mitte!

MARGUS (*õnnelikus ärevuses*): Tõesti, vanaema? (*Mõlema käega vanaema käte ümbert kinni hakates ja säravate silmadega temale otsa vahtides.*) Sina mõtlesid teisiti kui... isa ja ema ja teised kõik? (*Elavalt.*) Vanaema! (*Laseb käed langeda ja astub tagasi.*) Ma ei usu seda! See ei ole tõsi! See ei või ju olla!

VANAEMA: Ah, Margus! Et sul veel usku oleks minu sisse! Et ma veel sinu käe pihku võtta (*otsib Marguse kätt*) ja sulle rahu südamesse tagasi kõnelda jõuaksin, nagu enne, kui sa veel laps olid ja mõnikord nuttes minu juurde tulid! – Sa ära mõista isa ja ema hukka. Ei tee nemad, nagu sina ütled, midagi pimedast peast. Nende vaade on selge, veri jahe ja meel kaine.

MARGUS (*üle keedes*): Meel kaine?...Mis te's nüüd tahate? Ise ometi võtsite Tiina majasse ja pidasite teda nagu oma last! Ja nüüd! Nüüd, kui mina

poisikesepõlvest peale temaga kokku kasvanud olen, nüüd... kui Tiina mulle armas on – (*ägades*) vanaema, sa ei tea, kui armas! –, nüüd on ta korraga teie meelest ei tea mis. Mis ta's teile on teinud?

VANAEMA: Ah, Margus! Ma tean küll! Kõikide peale tuleb see kord! Nagu maru! Siis tuiskab ja tormab veri ja näeb õnne ja õnnetust seal, kus – midagi iseäralist ei ole. See või teine, Margus, ühe ja sellesama peale loodud on kõik – sugu edasi kandma ja lapsi ilmale tooma. See on kõik!

MARGUS (*nagu tõrges laps*): Vanaema, mina ei jäta Tiinat! See – libahundi-
lori! See on ju hull jutt!

VANAEMA: Jäägu see! Muudkui – mis me teame Tiinast? Mis me teame sellest, kes ta on ja kust ta tuleb? Margus! Siuru ja sirjelind, ei need sünni paari. Ja Tammaru sugu ja tõug? Margus, kui sa tahad ja kannatad kuulutada, ma jutustan sulle neist?

MARGUS (*õlgasid kehitades, rahutult*): Ja – mis see?... Mis sellel siis nüüd?... Mis minul siis sellega?...

VANAEMA: Mis sinul sellega tegu? Ei tea, Margus, ehk ometi? Meie tõug, Margus, see elab siin Tammarul juba kümme põlve, viis viimast, mis ma ise näinud ja oma vanaema ja ema käest kuulnud olen...

MARGUS (*on kärsitu, aga ei vasta midagi*).

VANAEMA: Kas sa kuuled ka?

MARGUS: Kuulen küll. Kõnele peale!

VANAEMA: Ma mõtlesin, et sa ei kuule... Meie sugu ja võsa on kollaste juuste ja siniste silmadega; see võttis naisi ainult oma keskelt – ei ole tilkagi võõrast verd meie soontes, see on – puhas!

MARGUS: Võõras veri! Kust siin see võõras? Ta on ju ometi teie eneste silma all üles kasvanud ja inimeseks saanud!

VANAEMA (*ei lase ennast eksitada, on nagu oma mälestustesse ära vajunud, jutustab edasi*): Meie tütreid ja noorikud ei olnud ilusad, neid ei nõutud mõisa... Neli põlve tagasi, kui ühte nõuti (*on sügavasti liigutatud ja lööb silmad maha*) – see uputas enese jõkke. Surnuaia müüri taga, kui mina veel nägin ja mäletan, seisis ikka veel tema ristikene – karjalapsed ka hoidsid ristikest ja ei tallanud maha...

MARGUS (*ka liigutatud, teeb sellekohase liigutuse, aga ei vasta midagi*).

VANAEMA (*nagu kaugemale tagasi vaadates ja siis jälle alates*): Me olime pikaldased ja aeglased; meil oli alati kõigest kaks last, kui palju, siis kolm; kui jumal sigidusele varakult taba ette pani – üksainus! Meie teenisime jumalat ja orjasime mõisa kartuse ja värisemisega; elu lust ja rõõm oli meie eest lukku pandud asi. Kui me laulsime, olid meie laulud rasked ja kurvad. Helgeid aegu meil ei olnud, kirge meie ei tundnud, – uute orjahingekeste eest oli meil hirm...

MARGUS (*rahutult*): Mis sellest nüüd minule, vanaema?... (*Kaeblikult*). Mis sa kõneled kõigest sellest! See ei tee ju midagi paremaks!

VANAEMA (*ennast püsti ajades*): Jah, mis sellest nüüd sinule!... Ainult, et... kuidas meie sugu ja võsa enne on elanud, elu ja kannatamiste peale vaadanud. Põlvest põlve, nii halvad kui me olime... me oleme oma päritud pruukisid pühaks pidanud, oleme vaiksed ja vagusad olnud ja... püüdnud iseennast ära võita. Kui sa seda tead, eks sa siis... Kui sul mõnikord süda raske on ja murduda tahab, eks sa siis mõtle ka vanaema peale, oma isa ja oma ema peale, kes ju kõik ka kord noored olid, nagu sina nüüd ja... võib-olla vahel ka kõike kätte ei saanud, millest süda sonis!...

MARGUS (*läheb enam ja enam rahutuks*): Ah vanaema, vanaema! Sinu sõnad söövad ju südame sees ära!

VANAEMA: Kõik oleme loodud kannatama, üks nõnda, teine nõnda. Aga – aeg paneb iga haava peale rohtu! Noor veri on kerge armastama ja kerge – unustama! (*Paitab.*) Ei midagi, vanaema püüab korra jälle targem olla kui teie, noored. Temal aeg käes mõtelda! Ja siis tulevad kõik need – (*vahib, nagu näeks ta nägemust*), kes meie suguvõsast enne meid elasid ja eluraskust kannatasid, ja need, kes pärast meid tulevad ja jällegi kannatavad ja... seisavad reas seal... (*sirutab käe välja*), kus... ah! ju muud midagi ei ole kui vanaema mured! Mitu põlve edasi, mitu ja mitu! Ja mitu põlve tagasi! (*Väljasirutatud käsi väriseb*)... Ma ei näe seal võõrast verd, kõik on kollaste peade ja siniste silmadega! Kollaste peade ja siniste silmadega! (*Laseb käe langeda ja püüab, Marguse peale vaadates, nagu pisarat silmast ära pigistada.*) – Aga ära seda südamesse võta, Margus, ära seda südamesse võta, see on ainult – viirastus, mis vanaema vahel näeb! (*Paitab korra Margust ja ootab, et see midagi vastaks.*) Kui päike looja läheb, kui vanad ja hallid oleme, siis... on kõik kannatused ära ununud nagu unenägu!

MARGUS (*vahib ikka veel kohkunult sinna, kuhu vanaema käsi näitas, õhkub siis raskesti ja jääb jälle konutama*).

MARI (*tuleb rehetoad, toob lusikaid ja leiba lauale. Tema silmad valvavad murelikult Margust. Et Margus ennast ei liiguta, ei julge ta midagi ütelda, vaid läheb tasakesi tagasi*).

PEREMEES (*tuleb õuest, tema nägu muutub Margust nähes tusaseks. Astub mõne sammu ja jääb siis keset rehealust seisma*): Noh, ei ole teda ikka veel näha?

MARGUS (*teeb liigutuse, nagu oleks tal äge sõna keele peal, pöörab aga näo teisale ja vaikib*).

PEREMEES: Kas sa ei kuule, poiss, et sinuga kõneldakse?

MARGUS: Kuulen küll. Mis ma siis pidin vastama? Kui sa Tiina järele küsid, siis tead sa ise niisama hästi, et ta veel tagasi ei ole.

PEREMEES (*enam iseenesele*): Võiks ta ka parem jääda, kus on!

PERENAINE (*tuleb, paneb sööginõud lauale*): Tulge nüüd sööma!

PEREMEES (*Margusele, kes ennast ei liiguta*): No mis sa's nüüd lõrretad? Nagu ei oleks sul enam elu sees! Mis hingeõnnistus sul siis nüüd kaduma läks?

(Istub lauda.) Aastate järgi juba mees, aga poisikese aru. Kui sa naist võtta tahad – mina ei keela. Mari ootab, tee sügisel pulmad!

PERENAINE: Jah, mina seda ka ei mõista! Sa võid ometi ainult inimest võtta, kellel issanda veri südames! Kes metsa ära ei jookse!

(Jaanus tuleb õuest ja asub lauda, nõndasama ka vanaema ja Mari. Ka Margus istub isa kõrvale. Tume meeleolu, keegi ei räägi sõna.)

JAANUS: Meelimäel olla hunt eile tallekese karja juurest ära viinud.

PERENAINE *(alamõttega)*: Eks ole! Vaja omagi karjasele ütelda, et loomadega kodu lähedale hoiaks! *(Söövad jälle, nagu enne, sõna lausumata.)*

(Lävelt langeb tuppva vari. Seal seisab TIINA, nälginud ja kahvatanud, riided vähe korratud. Ta on häbelik ja ei julge silmi üles tõsta.)

JAANUS *(näeb teda kõige enne)*: Meie kadunud inimene!

MARGUS *(üles karates, et Tiinale vastu joosta, õnnelikult)*: Tiina! Oled sa ometi kord tulnud...

PEREMEES *(Margust karmilt istmele surudes)*: Siia jää! Sellega õiendan mina!

(Margus ei julge ennast liigutada, kuna peremees aeglaselt lusika käest paneb ja tulijale vastu astub.)

PEREMEES: Kust sa tuled?

TIINA *(vaatab paluvate silmadega ringi, aga ei saa sõna suust)*.

PEREMEES *(raudselt)*: Kust sa tuled? Kus sa olid selle aja?

TIINA *(aralt)*: Metsas olin! Ma ei julgenud ju enam inimeste hulka tulla! *(Hakkab nutma.)*

PEREMEES: Metsas? Metsas hulgub hunt! Mis sa tegid metsas?

VANAEMA *(on söögilauast üles tõusnud ja sihib oma voodi ääre poole. Tiina lähedale jäädes)*: Latseke, millest sa elad metsas, kui sa metsa jooksed?

PERENAINE *(söögilauast)*: Seda sina veel küsid? Mets on ju nüüd liha täis.

TIINA *(nuttes nagu enne)*: Millest ma elan? Ei millestki, vanaema. Metsas on marju, metsas on oblikaid ja juuri. *(Ülevoolavas härduses end vanaema ette maha visates ja tema põlvede ümbert kinni hakates)*. Sina, vanaema, sina ei keela mulle oma armu! Ma olen ju küllalt põlvede peal maas jumala poole äganud, aga tema ei halasta! Ikka jälle tuleb see taltsutamatu viha, ja mina ei saa selle vastu! Lapsena olin ma hea, usu mind, vanaema, ma olin hea! Aga kui nad ütlesid, minu ema olla nõid, kui nad tema surnuks peksid, kui nad mind sajatamisesõnadega läve eest läve ette saatsid, siis! Siis kasvas see viha iga ülekohtu vastu minu pisikeses südames nagu kõva tükk ja on minuga ühes suureks saanud, ja mina ei saa selle vastu. Mina ei saa selle vastu! Usu, vanaema, mina ei saa!

VANAEMA: Aga metsa jooksed sa, latseke, ja oled seal päevad ja ööd!

TIINA (*ülevoolavas härduses*): Ah, vanaema! Metsas on nii hea... nagu sambla sisse suruda ja nutta... kuni vihatilk tilga järel sulab ja süda jälle kergeks saab. Seal ei tahakski nagu enam inimene olla, tahaks olla metsas, prii ja vaba, vaba ja prii...

MARGUS (*lahtiste kätega Tiina poole tormates*): Tiina!

PEREMEES (*Marguse käsivarrest kinni haarates ja teda tagasi tõugates, Tiina poole pöörates, ülekeeva vihaga*): Libahunt!

TIINA (*nagu ussist nõelatud, üles karates, vaarades; vanaema astub eemale*): Seda ütled ka sina! (*Nagu paludes ülestõstetud kätega - siis käsi silmade ette tõstes.*) Halastaja jumal!

PERENAINE (*laua äärest*): Sa oled ometi ise jaanitule ääres kõigi inimeste kuuldes tunnistanud, et sa libahunt oled! Mis sa's nüüd veel seda salata tahad?

TIINA (*perenaise poole sirutatud kätega*): Oh, ema, mis sa seda ette heitma hakkad, mis valus ja vihas meeltheitva inimese suust mõtlemata üle huulte tuli!

PEREMEES (*valusa kibedusega*): Mõtlemata? Ütle parem, kuidas sa oled mu poja ära nõidunud ja enesele järele pannud!

TIINA (*tõusva uhkusega*): Ei ole mina Margust ära nõidunud ega enesele järele pannud; seda teab Margus, seda teab jumal, seda teate teie. Ja kui Margus minu poole hoiab ja mind tahab (*tema silmad löövad lõkendama*), siis on see tema enese vaba tahtmine! Ja mina... võin ainult uhke olla, et hea inimese südame olen võitnud ja... hingepõhjast alandlik ja tänulik, et ma jumala suures maailmas hoopis mahajäetud ja üksi ei ole...

PEREMEES (*ei suuda ennast enam taltsutada, peaaegu karjudes*): Nõid oled, ja nõia palga saad, nagu su ema nõid oli ja oma palga sai. Välja minu katuse alt, ussiseeme!

TIINA (*leekivas vihas*): Mis? Nõid – olen mina ja nõid oli minu ema?... Minu ema ihu mullas ja hingekest õndsate hulgas tuled sa – teotama? Minu ema, kelle lapse sa ometi puhtast halastusest enda juurde võtsid, teda toitsid ja katsid!

PEREMEES (*ennast ära pöörates*): Olgu ka neetud see tund, kus ma seda tegin!

TIINA (*ennast taltsutades, kaeblikult esiti, siis vihaselt*): Oh, et te parem mind kiskjate loomade kätte oleksite jätnud! Siis oleks varakult kõigel valul ja piinal ots olnud. Hing oleks ema juurde ja jumala sülle tagasi saanud. Leiba olete ihule andnud, hinge olete nälgida lasknud. Toitnud ja katnud olete, armastanud ei ole te mind. Ihule andsite varjupaiga, hing jäi üksi. Ja otsis hinge! Otsis teie hinge kümme pikka aastat, ja ei leidnud mitte. Mürki olete mu hingesse valanud! Ja nüüd, kus ma abi ja armu otsima tulen, teie juurde, kes mulle isa ja ema pidite olema, nüüd! Nüüd ütlete ka teie: libahunt! Tulgu see teie hinge peale! Ah! Ei ole siis ka minu südames enam sädet lapsearmastust ega tänu – me oleme tasa!

MARGUS (*hädaldades*): Tiina!... Missugune sa isa ja ema vastu oled!

TIINA (*nagu enne*): Ei ole need mulle isa ja ema! Ja ei ole ka sinule isa ja ema, kui neil sinu vastu armu ega halastust ei ole! (*Rahulikumalt.*) Margus! Suures raamatus seisab: mees jätab isa ja ema maha ja hoiab oma naise poole. – (*Pöörab minema.*) Tule!

MARGUS (*õnnetult*): Ja kuhu? Mõttele ise järele – kuhu!

PERENAINE (*nagu pilgates*): Kuhu ta peab tulema, kust teid tagasi ei tooda?

MARGUS: Ja kes meid paari, kes meid kirikukirja paneb, kui mõisakirja ei ole!

TIINA: Mina tean kohta, kust meid keegi tagasi ei too. Laanes, soode ja rabade taga, kust kurg ka ainult lennates üle pääseb, on mägi, mäe sees allikas ja koobas. Ja paari? Paari paneb meid jumal. Tule, kui sa minu oma oled!

PEREMEES: Haa! Asjata petad sa mu poissi! Sellel on aru peas!

TIINA: Tule, Margus!

MARGUS (*on sõnadeta õnnetu*).

TIINA (*kurvalt*): Kui sa ei tule, Margus, siis... ütle, et sa ei tule!

MARGUS: See ei ole ju võimalik! See oleks ju meeletus! Me peame teise tee leidma, me peame... (*Vaatab abiotsivalt isa ja ema otsa ja jääb nende kivistunud nägusid nähes vait.*)

TIINA: Sa ei tule?

MARGUS (*laotab õnnetult käsi, jääb vait*).

TIINA (*meeleheitmises Marguse poole*): Sinagi ehk usud nüüd, et ma... libahunt olen? Oh jumal! Meel läheb segi! Ma ei tea seda ju! Võib-olla oli siis minu ema see... ja mina!... olen seda verega temalt pärinud ja see mürk... (*Käsi ringutades.*) Oh jumal, ma ei tea seda ju! (*Vaarub.*)

PERENAINE (*valjult*): Ära siis võta jumala nime suhu, kui sa ei tea!

TIINA (*vihase*): Libahunt... Libahunt on ka jumala loom!

PERENAINE: Ei ole libahunt jumala loom! Ei kõlba see inimeste hulka! Kasi!

TIINA: Mina olen jumala loom, olgu ma ka libahunt! Teie? Viletsad! Teil ei ole julgust ega jõudu, armastust ega ustavust – midagi ei ole teil! Ja tahate kohut mõista? Teie! Kui ma hunt olen, on huntide hulgas mu ase, ehk on nende juures enam õigust ja enam halastust! (*Astub uhkelt läve poole. Minnes muutub tema viha härduseks. Läve pealt tagasi vaadates.*) Jumalaga, Margus! (*Nuttes ära.*)

(*Eesriie.*)

VIIES VAATUS

Viis aastat hiljem. Seesama rehetare, mis esimeses vaatuses. Inimesed on vanemaks jäänud, MARGUSELE on habe kasvanud, tema kui ka MARI – nüüd Marguse naine – näojooned on kõvaks ja valjuks muutunud. Kõige vähem muutunud on sulane JAANUS. VANAEMA on õige vanaks jäänud ja kokku langenud; tema pea nõtkub; näib, nagu tukuks ta alati. Ja jälle on hiline talveõhtu ja peerg põleb pihis; väljas torm ja aeg-ajalt huntide ulumine.

Saviku lähedal istub Mari ja ketrab, ahju nurga ääres pingi peal konutab Jaanus, käed süles. Poiss Märt lõpetab voodi äärel pastlarihmade sidumist, võtab kasuka ja kübara vaia otsast.

JAANUS: Kuhu see Märt siis veel vastu õhtut minema ehib?

MÄRT: Ma lähen tõistrele, toon tüdruk-Mari ära. See ju seal on, ja – tea, kas saab tuisust läbi üksi koju. Ma lähen temale vastu.

JAANUS (*naerdes*): Sa oled ju Mari vastu õige viisakaks hakanud. Räägiti ikka, et sul tõistre Anuga tõsi taga pidi olema...

MÄRT: Sooh, või räägiti? Noh, siis üks tee ja kaks asja. (Naerdes.) Jaa, eks pea enese ette hoolitsema, ega mind siia Tammarule ju sinu kombel raudvaraks jäeta. Siin oled sina taluisa ameti peal, ega sind siit enam välja kangutada saa. Minu jalgade all veel mitu tuult.

JAANUS: Soo, või üks inimene ka minu peale kade! – Jah, eks ma ole siia peatuma jäänud; võib-olla jään veelgi, kui talurahvas mind matta tõotab.

MÄRT: Ei maksa sinu peale kade olla ühtigi. Jaa, kui talurahvas sulle selle pika teenistuse eest ka sauna kõrvale kambri üles oleks lõonud ja sinu naiselelastele seadnud, siis ehk vahest oleks kade olla maksnud; nõnda aga...

MARI (*kuivalt*): Või talle küllalt seda ei ole pakutud juba ennegi, vana peremehe ajal. Temast nüüd saab!

JAANUS (*naerab*): Ega saa jah; näha on, et ei hakkagi saama.

MÄRT: Noo – head õhtut kõigile! (*Ära.*)

(*Jutu vahele.*)

VANAEMA (*tuleb käsikaudu kobades kambrist, vana kasuka-räbal ümber õlgade, toetab savikule istuma – vokivurinat kuuldes*). Mis sa nüüd, latseke, jälle vokiga? Läbe ometi ka pühapäeva pidada!

MARI: Ei ole enam pühapäev, pühapäev juba läbi. Töö tahab tegijat. – Mure ka! Margus alles väljas, ei tule ega tule. Leiab ta selle tuisuga teed või ei leia ja eksib metsa ära.

VANAEMA: Jah, ei tea, kuhu ta nõnda hilja peale jääb!

JAANUS: Noh, küllap läks ka tee äärde kõrtsi sisse ja seal – kaob tuttavate seltsis aeg käest.

MARI (*tusaselt*): See on siis õige temp, kui teab, et teised kodus tema pärast hirmul on ja ootavad?

JAANUS (*alamõttega*): Kes teab, kui palju ta seda teab!

VANAEMA: Jaah... (*Lõpetab, ei ütle midagi.*)

JAANUS (*kes aeg-ajalt peergu kohendab*): Mis suur igatsus tal kodu järelegi! Lapsi teile jumal ei ole andnud, maja tühi ja kõle...

MARI (*ei vasta midagi, tallab ainult kõvemini vokka. Lõng katkeb. Kummardab voki üle ja tõstab korruga pea üles*): Kuule, kui tulevad!

(Läbi vaikuse ja tuulemühina on kuulda, kuidas huntide ulumine lähemale tuleb ja siis jälle kaugemale kaob. Kõik kuulatavad.)

VANAEMA (*õhates*): Jah!...

JAANUS (*vähe aja pärast*): Ütlesid midagi, vanaema?

VANAEMA (*vahel puhates ja jälle rääkides*): Mis ma suurt ütlesin - midagi! Kõik kordub siin maa peal – midagi ei muutu! Inimesed küll – tulevad ja lähevad, sünnivad ja surevad, muudkui... mind mulda... surm ei taha, jätab nagu sambaks ilma peale, ehk mind küll – kellelegi enam vaja ei ole. Poja ja minia kutsus ta ära, ja oleksid ometi veel võinud elada... (*Ei saa liigutuse pärast edasi.*)

JAANUS (*ka murelikult*): Jah, need viis kõhutõbi, kui ta – teisigi võttis, noori ja vanu nagu loogu. Kelle külge ta hakkas, ega sel pääsemist olnud.

VANAEMA: Jah, nende hädal ots peal! Ei ole enam südame-vaeva kannatada, ei sega tuisu ega maru nende rahu!

(MARIT vaevavad nähtavasti ka piinlikud mõtted, ta tõuseb tasakesi üles ja läheb tuppa ära.)

VANAEMA (*mõtetes*): Nagu Marigi praegu...

JAANUS: Jah, nagu temagi! Ja mina tegin temale ka veel haiget. Tuli tahtmata keele peale, ja – või siis ongi meie majas õnne? Kuid – mis temagi sinna parata saab!

VANAEMA: Jaah...

JAANUS: Hale neid mõlemaid Margusega vaadata. Ei ole midagi, mis neid ühendaks! Ja see kolmas! See – hulgub ka ikka alles metsi mööda! Kas ta ei saa või ei tahagi ennast enam inimeseks muuta – seda ei tea keegi, seda teab jumal!

VANAEMA (*valuga*): Jah, kes tooks tröösti ja kinnitaks, et see nõnda ei ole, ehk küll kõik seda arvavad ja usuvad! Kes leiaks luud-kondikesed üles, mis tõendaksid, et ta – parem siis ometi – juba ammu surnud ja rahu sees on!

JAANUS (*raskelt*): Ei, surnud ta ei ole. Ja – tema ta on! Ära ta meie nurgast ei lähe ja püss ka tema peale ei hakka. Nüüd muidugi, kui juba igaüks teab, teda enam keegi puutama ei hakkagi. Mis õige hunt see siis ka on, kes ei murra, inimesi ei kardata ja – leiva vastu võtab, kui visatakse! See ikka Tiina on, seda usuvad kõik.

VANAEMA (*nähtavasti südametunnistuse piinas*): Kui oleks, et veel suudaks! Kui annaks jumal veel tunniks või päevaks silmanägemise tagasi!... Üteldakse, kui niisugusele noatera otsast leiba anda, siis suurel reedel – sa tead küll?... et siis tast jälle inimene saab...

JAANUS (*nukralt*): Margus ju tahtis seda teha – mullu heinaajal, kui loom õhtul tule juurde välja tuli... Perenaine lõi noa ja leiva käest, loom jooksis uludes metsa.

VANAEMA (*kohkudes*): Oh!

JAANUS: Sest ajast ju ka peremehe ja perenaise vahe nii paha on, olgugi et nad sellest ei räägi!

VANAEMA (*ägades*): Et tuleks surm ja viiks! Siis – tahaks kannatada kõik, kuid mitte enam siin seda südamevaeva ja piina! Meie kõik oma tarkusega oleme süüdi tema elus ja surmas!

JAANUS: Jah! Süüdi või mitte süüdi!...

VANAEMA (*vähe aja pärast*): Mul on nii halb täna, niisugune vaev... nagu varitseks jälle kuskil midagi, millest mööda ei pääse, mille vastu ei saa! Et Margus ometi tuleks!

JAANUS: Jah, täna nad väljas on, hoonete ja õueaedade ümber hulguvad! Vaadata õige, kas ei näe ja kuule midagi. (*Võtab kübara, tahab õue minna.*)

MARI (*õhinaga kambrist tulles*): Mine õige õue, Jaanus, sul on enam julgust! Seal nagu on keegi...

JAANUS (*hakkab uksepulgast kinni, sel silmapilgul lendab üks lahti*).

MARGUS (*püss käes, astub üle läve. Jaanusele*): Noh?

JAANUS: Ei midagi, tahtsin õue minna. – Ma võtan su hobuse lahti.

MARI (*rõõmsa elevusega*): Sa ikka veel eluga tagasi? Ei tulnud hundid sulle kallale?

MARGUS (*ettepoole astudes, tusaselt*): Sain, nagu näed. (*Jaanusele.*) Pole sul vaja minna, loom juba asemel. (*Püssi Jaanuse kätte andes.*) Säh, pühi see kuivaks!

JAANUS (*püssi vaadates*): Polegi märjaks saanud. Higine ainult.

MARGUS: No kui õlgedele all oli ja ise peal istusin.

MARI (*Marguse üleriideid vastu võttes, veidi etteheitvalt*): Kus sa ometi nii kaua olid!

MARGUS (*tusaselt*): Nii kaua olin... Olin, kus ma olin! Kellele mul siis selle üle vaja seletust anda?

VANAEMA (*lepitavalt*): Ega Mari ju halva pärast küsinud!

MARI (*kaebavalt*): Jah, nii pahas tujus on ta...

MARGUS (*ärritatult*): Mis ma's teile pean ütlema? Kuskil ma ei olnud. Niisama kadus teiste seltsis aeg käest... (*Istub savikule.*)

VANAEMA: Nojah!

JAANUS (*vähe aja pärast, et juttu teha*): Mis seal kiriku juures siis tehti?

MARGUS (*tusaselt*): Sinule seda just vaja seletada, ega sina seda enne ole näinud! (*Kui märkab, et teised kõik norus on.*) Miks te's ära magama ei ole läinud?

MARI: Magama nüüd! Niisugusel ööl... Kui sind kodus ei olnud?...

MARGUS (*urisedes*): Mind! Keda ka veel oodata vaja!

(Vaikus. Tuuletuhin pühib kõvemini ümber maja. Eemalt on üksiku hundi ulgumist kuulda.)

VANAEMA (*iseenese ette õhates*): Oh issand, halasta!

MARGUS (*nagu vanaema mõtteid mõistes*): Ei ole vaja vanu asju meelde tuletada. Laske surnud magada! Me... ei ole keegi... puhtad tema elust ega surmast!

(Keegi ei vasta, tume meeolelu on maad võtnud.)

MARI (*aralt*): Kas sa süüa ka tahad?

MARGUS (*karmilt*): Ei.

MARI: Kust sa süüa said?

MARGUS (*kärsitult*): Ükskõik, kust ma sain või ei saanud.

MARI (*nukralt*): Midagi sa ei taha, midagi sa ei räägi... (*Murelikult minema hakates ja peatudes.*) Magama tuled ka või?

MARGUS: Mine peale!

(Mari haavunult ära, vanaema nagu tukub, Jaanus ehib magama minema; keegi ei räägi sõna. Korraga huntide ulumine lähedal. Jaanus ärevil, Margus kargab üles ja kuulatab teravasti.)

JAANUS: Häbematuks lähevad need ka!

VANAEMA (*kui ulumine ikka edasi kestab, pomisedes*):

...Oh Peeter, püha sulane,
pane koerad kale'eie,
hurdad ümber rõnga'eie...

MARI (*särgiväel, erutatult üle kambri läve*): Margus! Võta püss, hirmuta!
Küllap on lauda ukse kallal! (*Lööb ukse jälle kinni.*)

(Margus on juba kübara pähe surunud, nurgast püssi võtnud ja – Jaanus on temale ukse avanud – kaob üle läve. Jaanus kuulatab lahtisel lävel, tuisk ja lumi tungivad sisse. Kuulda on, kuidas huntide ulumine kaugemale läheb.)

VANAEMA *(on enese üles ajanud, kobab läve poole ja pomiseb lõdisedes):*

...Metsapeni, pikkalõuga,
metsa kuldne kuningas,
mine sooda solgutama,
mine laanta laiutama,
kivi külge kiskumaie...

(Väljas pauk, tulejuga pimedas ja naisterahva äkiline karjatus.)

JAANUS: Püha jumal taevas! *(Kargab üle läve ja jookseb hääle poole.)*

VANAEMA *(nagu enne, on keset tuba jõudnud):*

Meid kaitse oma vere sees,
oh issand jumal, abimees!...

MARI *(rutuga ümbervisatud hilpudes, suures erutuses tagatoast tulles, hirmul vanaema ümbert kinni hakates):* Vanaema! Oh jumal! Vanaema?...

VANAEMA *(hirmul):* Ei tea, laps, ei tea! See ei olnud looma, see oli inimese hääl!

MARI *(kõige suuremas erutuses, tormab läve poole. Jõud lõpeb jalust, toetab uksepiida najale):* Oh jumal, jumal!... *(Kiljatades.)* Margus!

VANAEMA *(värisedes ja lõdisedes):* See ei olnud Marguse, see oli tema hääl!

MARI *(käsi ringutades):* Halastaja jumal!

(Üle läve tõstavad Margus ja Jaanus käte peal TIINA, toovad tema samm-sammult ette, tulevalguse poole. Tiina on närakates, metsik ja nälginud, endisest ilust ei ole enam midagi järel, ainult silmades on õnnelik sära. Tema käed on rinnus oleva haava peale surutud, ta väriseb ja lõdiseb, veri valgub põrandale.)

MARGUS *(on Tiinale näkku vaadanud, südantlõhestavalt):* Tiina!

JAANUS *(kohkunult, nagu Marguse hüüu vastukaja):* Tiina!

MARI *(ahastades):* Tema! Ikka tema!

VANAEMA *(ägades):* Ma teadsin! Ma tundsin, ta oli lähedal!

MARGUS *(Tiinat kandes):* Oh jumal! Tiina! Tuled sa nõnda! Ja mina... *(häälmurdub)* mina olen sinu tapja!

TIINA *(peaga jaatades):* Jah! Ma tänan sind, Margus!

MARGUS (*on Tiina õrnalt istuma pannud, tema ette maha langedes, meeletult*): Kõigest sest, mis seni oli, ei olnud veel küllalt! Nüüd olen ma sind ka veel püssiga lasknud!... (*Nutab.*)

TIINA: Ära nuta, Margus! Sina – sina ei ole ju süüdi!... Vellekesed!... Vellekesed olid näljas, ei tahtnud enam sõna kuulda! Siis... (*Toibudes ja igaihele otsa vaadates.*) Oh! Nüüd olen ma jälle siin, kus ma... kus ma õnnelik olin! Ja... kõik olete jälle mu ümber! (*Püüab naeratada.*) Ah, Margus, mul ei ole enam palju aega... Ma tänan sind! Kõige eest! See on minu viimane õnn... et sinu käsi minu viletsusele ja vaevale otsa peale tegi!... Margus, ma armastasin sind ja armastan sind ikka ja igavesti! (*Tema silmad vajuvad kinni, kõne muutub sonimiseks.*) Kus ma siis olen? Ema! Ema, ma olen ju jälle sinu juures! Kust ma tallekese sain? Metsapeni tuli tallekesega, tahtis pesasse viia. Metsapeni andis tallekese minule. Mina andsin ju vahel tema poegadele leiba... (*Suures erutuses.*) Mis te tahate minu emast! Mis te tahate... (*Karjatades.*) Ära löö! (*Kõne asemel valus inisemine, pea langeb longu.*)

MARGUS (*meeleheitel*): Tema sonib!

VANAEMA (*raskelt*): See on surm!

TIINA (*ärgates*): Margus! Margus! Huu! Hundid!! – (*Õnnelikult.*) Süüa andsid minule! (*Naeratades.*) Või jalad harkis all nagu kunagi poisil! See nüüd minu noorik!... (*Äkki erutatult.*) Mis te tahate minust! Mina ei tea Kivesti Kaarli varsast! Ema! Ema! (*Tahab üles tõusta, südantlõhestavalt.*) Ema! (*Langeb tagasi, tema silmad lähevad laiali lahti.*) Ja anna neile andeks nende võlad, kui meie andeks anname oma... (*Huuled liiguvad veel tasa, langeb kokku – sureb.*)

(*Margus surub Tiina silmad kinni ja nutab, nurgas nuutsab Mari, Jaanus seisab tummalt, kokkupandud kätega.*)

VANAEMA (*kummargil surnu üle, loeb juba ammuigi pomisedes surnupalvet, aga nõnda, et ainult viimased sõnad kuuldavale tulevad*)... Ja võta tema patust puhas hingekeene oma auriiki, issand, igavene jumal! Aamen!

(*Eesriie.*)

LISA

«Libahundi» viienda vaatuse lõpust on olemas ka teine variant, mille kohta on säilinud autori märkus: «Esialgne, pärast hra Menningi soovil muudetud». Üldiselt tuntud trükivarianti ei pooldanud kirjanik kuni oma elu lõpuni.

Variant algab lk. 40 Marguse sõnadega:

MARGUS (*tusaselt*): Sain jah, nagu näed. (*Jaanusele.*) Pole sul vaja minna, loom juba oma asemel. (*Püssi Jaanuse kätte andes.*) Säh, pühi see puhtaks või – (*raskelt*) löö vastu seina!

JAANUS (*pikaldaselt*): Kas ta lahti ei läinud?

MARGUS (*urisedes, vastumeelselt*): Läks! Nagu imeteo läbi läks! Ehk seda küll isegi ei uskunud...

JAANUS (*nagu enne*): Hunti lasksid?

MARGUS (*nagu enne*): Hunti või – muud...! (*Hakkab riideid ära panema.*)

MARI: No siis kõnele ometi! Mis sa's nii üksisõnu...

MARGUS (*nagu enne*): Mis ma's sulle ütleva pean, kui ma isegi ei tea! Pähnipalus nad mulle rekke tikkusid...! (*Istub puiselt savikule.*)

MARI (*vähe tusaselt*): Kui sa hunti lasksid, mis sa siis segad...?

MARGUS (*koguni vastumeelselt*): Hunt või – tont mina seda tean? Lipendas seal... Näed niisugusel korral midagi, või tead, mis sa teed! – Miks te's ära magama ei ole läinud?

MARI: Magama nüüd! Niisugusel ööl... kui sind kodus ei olnud...?

MARGUS (*urisedes*): Mind! Keda ka veel oodata vaja!

(*Tume meeleolu võtab enam ja enam maad.*)

JAANUS: Mis seal kiriku juures siis tehti ka?

MARGUS (*tusaselt*): Sinule seda just vaja seletada, ega sina seda enne ei ole näinud.

MARI (*aralt*): Kas sa süüa tahad ka?

MARGUS (*karmilt*): Ei!

MARI: Kust sa süüa said?

MARGUS: Ükskõik, kust ma sain või ei saanud.

MARI (*nukralt, ära minnes ja peatudes*): Midagi sa ei taha. midagi sa ei räägi - (*murelikult*) magama tuled ka või?

MARGUS: Mine peale!

(*Mari haavunult ära, vanaema nagu tukub, Jaanus ehib magama minema, Margus urgitseb tuha sees – keegi ei räägi sõna. Korruga huntide ulumine lähedal. Jaanus ärevil, Margus kargab üles ja kuulatab teravasti.*)

VANAEMA (*voodi äärel, kui huntide ulumine ikka edasi kestab, pomisedes*):

Oh Peeter, püha sulane,
pane koerad kale'eie
hurdad ümber rõnga'eie...

(*Sellel ajal.*)

MARI (*erutatult kambrist tuppa joostes*): Margus! Võta püss! Hirmuta!

MARGUS (*on ukse poole karanud, tõmbab selle lahti. Üle läve kukub TIINA. Margus, nii kohkunud kui ta ka on, saab temale käed ümber lüüa, nõnda et Tiina otseti ei lange*): Mis see siis on?!

MARI (*ühel ajal*): Püha jumal taevas!

JAANUS (*ühel ajal, lähemale karates*): Noh? Jumal hoidku!

MARGUS (*on Tiinale näkku vaadanud, südantlõhestavalt*): Tiina!!

MARI (*kohkunult*): Tiina?!

VANAEMA (*kes ennast jalule ajab, ägades*):

Meid kaitse oma vere sees,
oh issand jumal, abimees...

MARGUS (*kannab Jaanusega koos Tiina tulevalguse poole istmele*): Oh jumal.
– Tuled sa nõnda! Sa oled haavatud? Pähnipalus – kas sina...?!

TIINA (*on närakates, metsik, nälginud, endisest ilust ei ole enam midagi järel, ainult tema silmades on õnnelik sära. Tema käed on rinnus oleva haava peale surutud, kust verd välja valgub. Marguse küsimise peale peaga jaatades*): Jah! Aga – ma – tänan sind!

Edasi ühineb variant trükiversiooniga (lk. 42)